

Mokslo Lietuva

Leidžiamas nuo 1989 m., du kartus per mėnesį

Nr. 18 (705)

Nobelio taikos premija – Alesiui Beliackiui Vilniaus universiteto politologo Vyčio Jurkonio komentaras

Spalio 7 d. Nobelio taikos premija paskirta žmogaus teisių aktyvistui baltarusiui Alesiui Beliackiui, Rusijos žmogaus teisių organizacijai „Memorial“ ir Ukrainos žmogaus teisių organizacijai Pilietinės laisvės centrui. Pasak Vilniaus universiteto (VU) Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto dėstytojo, politologo Vyčio Jurkonio, pasauliui šis sprendimas siunčia žinutę apie reikšmingą kovą už žmogaus teises. Vis dėlto komisija pasirinko geopolitiškai atsargesnį variantą.

VU politologas Vytis Jurkonis

Akcentas – žmogaus teisėms regione

„Aš džiaugiuosi, kad Nobelio taikos premija skiriama pripažintoms žmogaus teisių organizacijoms ir kolegoms, su kuriais teko ir tenka dirbti. Premija akcentuoja tiek žmogaus teisių svarbą, tiek nesmurtinio

2022-ųjų Nobelio taikos premijos laureatas Alesius Beliackis

poūdzio pasipriešinimą, kartu aiškiai rodo supratimą, kad ši kova Rytų Europoje yra itin svarbi“, – tvirtina V. Jurkonis. Nors toks pripažinimas turėtų įkvėpti ir kitus pilietinių teisių gynėjus Baltarusijoje ir visame regione, VU politologas mano, kad premijos komisija akivaizdžiai vengė geopolitikos konteksto, todėl premijas gavo tiek Ukrainos, tiek Baltarusijos, tiek Rusijos žmogaus teisių gynėjai.

„Lygiai taip pat, regis, buvo pabijota būti per daug politiškiems, nes išankstiniuose vertinimuose dažniausiai skambėjo Volodymyro Zelenskio, Svatlanos Cichanouskajos ir Aleksejaus Navalno pavardės. Žmogaus teisių gynėjai yra neabejotinai verti premijos, bet, vertinant visus nominantus, matyt, sąmoningai pasirinktas atsargesnis varian-

tas“, – komentuoja V. Jurkonis.

Alesius Beliackis – ne kartą pasižymėjęs žmogaus teisių gynėjas

Politologo teigimu, Alesius Beliackis neabejotinai yra vienas labiausiai patyrusių Baltarusijos žmogaus teisių gynėjų ir pilietinės visuomenės lyderių. Nors geriausiai žinomas kaip 1996 m. įkurto žmogaus teisių centro „Vesna“ vadovas, jis yra nusipelnęs ir kaip vienas aštuntojo dešimtmečio viduryje kilusio baltarusių demokratinio judėjimo iniciatorių. Ne kartą Nobelio taikos premijai siūlytas ir kitomis premijomis žmogaus teisių srityje apdovanotas A. Beliackis šiuo metu yra politinis kalinys. Žinomas pilietinės visuomenės veikėjas buvo suimtas ir įkalintas po 2020 m. Baltarusijoje įvykusių protestų, prasidėjusių po Baltarusijos prezidento rinkimų rezultatų paskelbimo, kai buvo pranešta, kad rinkimus laimėjo ir šeštajai kadencijai „išrinktas“ ilgametis autoritaras Aleksandras Lukašenka, tariamai įveikęs opozicijos lyderę Svatlaną Cichanouskają.

Teikė pagalbą politinių kalinių šeimoms. Jį išdavė Lietuvos valdžios pareigūnai

■ Nukelta į 2 p.

Seimo narys prof. Kęstutis Masiulis – apie kultūros paveldą ir savivaldą (žr. 4 p.)

ŠIAME NUMERYJE

Pasaulio ir valstybės aktualijos ● 1–2 p.

Švietimo sistemos siekis – orūs, visuomenės gerbiami pedagogai ir darbštūs, kūrybingi mokiniai ● 2 p.

Ar sukursime struktūras, kurios jau dabar bus pajėgios pasirūpinti žmonijos saugumu? ● 3 p.

Lietuvos Respublikos Seimo pranešimai ● 3–4 p.

Mokslininkas mokosi kasdien ● 6 p.

Ukrainiečių kultūros politikos pamoka pasauliui ● 6–7 p.

Nauji tyrimai ● 8 p.

Geodezijos specialistų rengimo 95-metis ● 9–10 p.

Tautos istorijos puslapiai – 1951 metų tremtys ● 10–11 p.

Netektys, išėjusiųjų prisiminimai ● 11, 12 p.

Pasityčiojimas iš Laisvės premijos laureato A. Kentros Aukščiausiojo Teismo nutartis – neskundžiama

Laisvės premijos laureatas Albinas Kentra. BNS nuotr.

„Miško broliai“ turi būti iškeldinti iš pastatų sostinės centre, spalio 6 d. pranešė Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (LAT). Tokį galutinį sprendimą jis priėmė, išnagrinėjęs Lietuvos laisvės kovų „Miško brolių“ draugijos kasacinį skundą ir palikęs nepakeistus žemesnių instancijų teismų sprendimus. Prieš tai civilinę bylą nagrinėję teismai nusprendė, kad Laisvės premijos laureatas Albinas Kentra ir jo įkurta draugija turi būti iškeldinti iš sostinės centre, Totorių gatvėje, esančio pastato, kurį jie patys prikėlė iš griuvėsių.

Kaip nurodo LAT, pateiktame kasaciniame skunde draugija kėlė klausimus „dėl

nuosavybės teisės į pastatus įgijimo juos pagerinant“ ir jos, kaip pastatų statytojos, pripažinimo bei apeliacinės instancijos teismo šališkumo. „Išplėstinė teisėjų kolegija nusprendė, kad ginčą nagrinėję teismai teisingai aiškino <...> įtvirtintą statytojo sąvoką ir, išsamiai įvertinę ginčui reikšmingas aplinkybes, padarė pagrįstą išvadą, jog ieškovė nėra pastatų statytoja, – nurodoma teismo pranešime. – Taip pat išplėstinė teisėjų kolegija nepagrįstais pripažino atsakovės kasacinio skundo argumentus dėl apeliacinės instancijos teismo šališkumo.“ Ši LAT nutartis yra galutinė ir neskundžiama.

Sostinės senamiestyje esantį apleistą pastatą Vyriausybė draugijai suteikė 1992 metais. Teismas pripažino, kad patalpos draugijai buvo perduotos ne nuosavybėn, bet panaudai. Todėl statinio įregistravimas draugijos vardu buvo panaikintas, jį Vyriausybė įregistravo valstybės vardu, o A. Kentra sulaukė ieškinio dėl iškeldinimo.

Kaip yra sakę A. Kentros advokatai, draugija faktiškai pastatė naują pastatą Senamiestyje. Jis turėjo tapti Laisvės kovų „Miško brolių“ draugijos rūmais. Kai

draugija buvusį apleistą pastatą atstatė ir sutvarkė, prasidėjo teisminiai procesai dėl jo nuosavybės. Pernai Finansų ministerija skelbė, kad draugijai pasiūlė patalpas patikėjimo teise perduoti valstybės įstaigai, vykdančiai veiklas, artimas muziejaus, atminties išsaugojimo veikloms, o pastaroji muziejaus veiklai vykdyti, savo ruožtu, panaudos teise maksimaliam terminui patalpas perduotų draugijai.

Ministerija pažymėjo, kad, perduodama neatlygintinai naudoti pastatus, skirdama jų rekonstrukcijai finansavimą, valstybė visada rėmė idėją įkurti pastate muziejų partizanų, laisvės kovų dalyvių, savanorių istorinei atminčiai pagerbti. Finansų ministerija taip pat pažymėjo, kad negali kalbėti apie nuosavybės įteisinimą draugijai, nes toks sprendimas nebūtų teisėtas – pagal dabartinius įstatymus ir valdymo praktiką yra įdiegta labai daug saugiklių, todėl toks nuosavybės įteisinimas draugijai neįmanomas.

2020 m. Atgimimo metraštininkui, Vyčio Kryžiaus ordino kavaleriui, partizanui, mokytojui ir Vilniaus universiteto dėstytojui A. Kentrai-Aušrai buvo įteikta Laisvės premija. Šaltinis: BNS, 2022 10 06

AKTUALIJOS

Lietuva – rekordininkė: kainos – didžiausios Europos Sąjungoje, parama maisto gamybai – mažiausia

Socialdemokratai nutarė išsiaiškinti, kodėl Lietuva skiria tokią menką paramą maisto gamybai – mažiausią Europos Sąjungoje. Maisto kainos Lietuvoje augo labiausiai nei visoje Europos Sąjungoje (ES). Apie tai kalbėta, Seimo nariams susitikus su žemės ūkio ministru Kęstučiu Navicku. Lietuvos nėra tarp ES šalių, kurios skiria specialią paramą žemės ūkiui pagal Europos Komisijos patvirtintas valstybių pagalbų priemones, skirtas ekonomikai remti krizės sąlygomis, reaguojant į Rusijos agresiją prieš Ukrainą. Išvydęs duomenų lentelę,

iš kurios matyti, kad ir bendra valstybės pagalba – menka – 20 mln. eurų, palyginus, pavyzdžiui, su Estija, kuri pagalbai skiria 125 mln. eurų, o savo maisto gamintojams – 3,9 mln. eurų tiesioginių dotacijų, ministras K. Navickas sakė: „Negali būti.“ Jis žadėjo pasiaiškinti ir pateikti atsakymą raštu.

Pasak Seimo narės socialdemokratės Rasos Budbergytės, Vyriausybė aplaidžiai žiūrėjo į paramą žemės ūkiui. Rezultatas – akivaizdus: Lietuva – maisto kainų rekordininkė visoje Europoje, o parama maisto gamybai – taip pat rekordiška maža. Žemės

ūkio poreikių nepaisymas – tragiška klaida. Kol kas stebime tik pirmuosius tokio aplaidumo padarinius. Netrukus galime sulaukti dar skaudesnių pasekmių. Kaip visada, labiausiai kentės gyventojai. R. Budbergytė teiravosi, ar Žemės ūkio ministerija strategiškai planavo ir skyrė paramą trąšoms įsigyti, nes nuo to labai priklauso ir produkcijos kaina.

Socialdemokratai įsitikinę, kad šalies apsirūpinimas maistu ir adekvati parama maisto gamybai yra **nacionalinio saugumo klausimas**. Tokių sektorių, kaip paukštinkystė ir šiltnamiai, ministerija vien savo

ištekliais išgelbėti jau nebegali – jiems iškilo egzistencinė grėsmė: „Šiltnamiai jau stabdo gamybą. Šviežių lietuviškų daržovių žiemą neturėsime.“ Seimo narys Vidmantas Kanopa klausė, ką daryti smulkiesiems ūkininkams, kuriems nebelineka apyvartinių lėšų, kai jie apmoka energijos sąskaitas. Seimo narė Orinta Leiputė informavo, kad gamintojai skundžiasi negalintys įsigyti pieno žaliavos Lietuvoje – ją perka iš Estijos. Ministras pažadėjo, kad padėtis netrukus turėtų pagerėti. *Parengta pagal Lietuvos Respublikos Seimo pranešimą* ■

Kokios ateities nori Lietuvos visuomenė?

Ministerijos ir politinės partijos užsako daug socialinių tyrimų, tačiau jų kokybė nepatenkinama, o tam tikrų visuomenės grupių šie tyrimai apskritai nepasiekia, teigė mokslininkai ir visuomenės veikėjai, susirinkę į Seimo Ateities komiteto ir Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos organizuojamo Lietuvos intelektualinio savarankiškumo forumo diskusiją „Ateities visuomenė“. Kuriant ilgalaikę Lietuvos visuomenės ir valstybės raidos viziją, būtina iš pradžių išsiaiškinti, kokia Lietuvos visuomenė yra dabar ir kokios ateities nori ji pati, renginyje pabrėžė Ateities komiteto pirmininkas prof. Raimundas Lopata. Iš antrinių šaltinių maty-

ti, kad dalis Lietuvos visuomenės nėra atspari nedraugiškų šalių propagandai. Apstulbino tai, kad, **tik praėjus aštuoneriems metams, valdžios institucijos pastebėjo, jog rusiškuose mokyklų vadovėliuose pateikiama Maskvos istorijos versija**, o ateities visuomenę programuojančių tūkstančių mokytojų vertybinės ir pilietinės nuostatos nė karto nėra išsamiau nagrinėtos.

Patikimi visuomenės socialiniai tyrimai reikalingi ne tik valdžios institucijoms, bet ir pačiai visuomenei, teigė visuomenininkas, kultūros istorikas Darius Kuolys. Mūsų visuomenė nėra objektyviai informuojama apie piliečių nuomonių išsiskyrimą dėl, pavyzdžiui, pasirengimo ginti savo valstybę,

emigracijos, požiūrio į šeimą ir kitų jautrių dalykų. Tokios informacijos surinkimas ir pateikimas skatintų pačių piliečių tarpusavio diskusiją, stiprintų visuomenę iš vidaus.

Diskusijoje dalyvavę sociologai mokslininkai – Ainė Ramonaitė, Boguslavas Gruževskis, Vladas Gaidys, Aušra Maslauskaitė – atkreipė dėmesį, kad socialinius tyrimus, perkant „mažiausios kainos principu“ ir siekiant respondentus apklausti internetu, naujomis technologijomis nesinaudojantys šalies gyventojai lieka už mokslininkų ir sprendimų priėmėjų akiračio. Reikia plėtoti ilgalaikius, pakartotinius tyrimus, kuriuos finansuotų valstybė, o duomenų surinkimo kokybę užtikrintų

Lietuvos statistikos departamentas.

Renginyje buvo svarstomas naujo ilgalaikio Lietuvos visuomenės socialinio tyrimo poreikis. Pradėti tokį tyrimą pasiūlė Vilniaus ir Kauno universitetų sociologų komanda, vadovaujama Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto profesorės Ainės Ramonaitės. Diskusijoje taip pat dalyvavo Lietuvos Respublikos Ministrės Pirmininkės patarėjas Darius Žeruolis, Lietuvos statistikos departamento generalinė direktorė Jūratė Petrauskienė, jos pavaduotoja Inga Masiulaitytė-Šukevič, Vytauto Didžiojo universiteto profesorius, politologas Lauras Bielinis. *Parengta pagal Lietuvos Respublikos Seimo pranešimą* ■

LIETUVOS AKTUALIJOS

LIETUVA NETURI ILGALAIKĖS ŠVIETIMO VIZIJOS

Prof. Raimundas Lopata

Šiuo metu vykdoma Lietuvos švietimo politika sprendžia švietimo dabarties problemas, tačiau neatspindi jau vykstančios fundamentalios švietimo sistemos pokyčių. Tokia neatitiktis ir kelia Lietuvos švietimo sisteminio atsilikimo riziką. Seimo Ateities komiteto manymu, reikia nubrėžti ilgalaikę švietimo raidos viziją ir ją įtvirtinti rengiant

valstybės pažangos strategiją „Lietuva 2050“.

„Politinių partijų susitarimas vis dar taisyta, kas praeityje nebuvo padaryta, bet ar jis sukuria pagrindą naujai švietimo paradigmai? – klausia Ateities komiteto pirmininkas prof. Raimundas Lopata. Komiteto pirmininko nuomone, valstybės strateginiuose dokumentuose trūksta matymo, kokiai visuomenei, būsiančiai po trisdešimties metų, turime jau dabar rengti žmones,

koks bus švietimas Lietuvoje, kai didelę dalį dabartinio mokytojų bei švietimo absolventų darbo jau bus perėmęs dirbtinis intelektas.

Ateities visuomenė bus fundamentaliai veikiamą neapibrėžtumo, ir švietimas turi rengti žmogų gyventi tokioje visuomenėje bei aplinkoje, teigia Vilniaus universiteto profesorius filosofas Kristupas Sabolius. „Todėl švietimas šiandien tampa pačiu fundamentaliausiu visuomenės dalyku, o jo centre yra mokytojas“, – teigia profesorius. Reikia ne tik rengti ateities mokytojus, bet ir dabarties mokytojui padėti keistis, kad jis galėtų prisitaikyti prie kintančios visuomenės ir pats kurti naują švietimo paradigmą. Komitetas siūlo Vyriausybei ir Valstybės

pažangos tarybai valstybės pažangos strategijoje „Lietuva 2050“ numatyti giluminės švietimo pertvarkos strateginę ambiciją ir parengti šiai ambicijai įgyvendinti skirtą kelrodį. Švietimo, mokslo ir sporto ministerijai siūloma inicijuoti ugdymo inovacijų platformą, telkiančią mokytojų, mokslininkų, politikos formuotojų ir kitų suinteresuotų šalių idėjas dėl ateities švietimo.

Komiteto manymu, būtina toliau tęsti diskusijas ir formuluoti ateities švietimo viziją. Ši vizija turėtų detalizuoti strategijoje „Lietuva 2050“ fiksuojamus mūsų visuomenės ateities raidos lūkesčius ir sukurti pagrindą jų įgyvendinimo kelrodžiui. *Parengta pagal Lietuvos Respublikos Seimo pranešimą.* ■

MAŽOSIOS LIETUVOS GENOCIDO DIENA

Spalio 16 d. Kauno evangelikų liuteronų Švč. Trejybės bažnyčioje (Karaliaus Mindaugo pr. 3) 10 val. buvo laikomos pamaldos Mažosios Lietuvos genocido aukoms atminti. Vėliau vyko diskusija dėl Mažosios Lietuvos genocido atminimo ir pamokų ateities kartoms, kurioje dalyvavo architektai, Mažosios Lietuvos tyrinėtojai: doc. dr. Martynas Purvinas ir Marija Purviniėnė, Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro Strateginio vystymo ir komunikacijos skyriaus vyresnysis patarėjas dr. Raimundas Kaminskas, LPKTS Valdybos pirmininkas Vladas Sungaila ir parapijos klebonas kun. Saulius Juozaitis.

2006 metais spalio 16-oji Lietuvos Respublikos Seimo nutarimu buvo paskelbta Mažosios Lietuvos genocido diena. *Parengė dr. Raimundas Kaminskas* ■

Nobelio taikos premija – Alesiui Beliackiui Vilniaus universiteto politologo Vyčio Jurkonio komentaras

■ Atkelta iš 1 p.

„Šiame kontekste verta prisiminti neseną įvykį, kai 2011 m. Lietuvos ir Lenkijos suteikta informacija Baltarusijai tapo pretekstu nuteisti A. Beliackį savo šalyje. **Tąsyk duomenis apie A. Beliackio sąskaitas Minskui perdavė Lenkijos prokuratūra ir Lietuvos teisingumo ministerija**“, – primena V. Jurko-

nis. Tų pačių metų lapkritį jis buvo nuteistas beveik penkeriems metams kalėjimo dėl neva mokesčių vengimo, traktuojant politinių kalinių šeimoms skirtą paramą kaip asmenines pajamas. **Vėliau Vilnius ir Varšuva šį žingsnį pripažino klaida ir atsiprašė A. Beliackio artimųjų.** ■

REDAKTORIAUS KOMENTARAS

Dabartinės kartos atsakomybė

Jonas Jasaitis

(Tęsinys. Pradžia – Nr. 17)

Visa žmonijos istorija pažymėta ne tik techninės ir kultūrinės pažangos, bet ir neteisybės bei nusikaltimų procesais. Tačiau kol žmonių mobilumas apsiribojo gana nedidele vietine erdve, tokių procesų sukeliama pavojaus mastą dar buvo galima valdyti vietos valdžios ir bendruomenės priemonėmis. Kariniai konfliktai, peržengdami valstybių sienas, dar buvo valdomi tarptautiniais susitarimais, juos stabdė apylygės konflikto dalyvių galimybės. Dabar gyvename pasaulyje, kuriame tautų teisės gyventi įgyvendinimas priklauso nuo tarptautinės situacijos, o neretai – ir toliau nuo konflikto zonos esančių valstybių gebėjimo domėtis tuo, kas vyksta kituose žemynuose.

Vargu ar kas galėjo įsivaizduoti, kad taikos išsaugojimas Europoje, kartu ir visame pasaulyje, bus paliktas vienos tautos gebėjimui stabdyti tarptautinių nusikaltėlių užmačius. Ir nereikia aiškinti, kad ginklų tiekimas užpultai šaliai yra pakankamas atsakas beprasmėms karinių nusikaltėlių veiklai stabdyti: kraujo upė liejama tik Ukrainoje. Būtent Ukrainos gyvenvietės paverčiamos griuvėsių plynėmis, jos gyvybinė infrastruktūra naikinama be perstojo. Rusijos valdančios chuntos jau antrą pusmetį tęsiamas Ukrainos valstybės ūkio ir kultūros naikinimas, ukrainiečių tautos genocidas iš esmės vis dar traktuojamas kaip dviejų valstybių vietinis susidūrimas.

Jokių efektyvių tarptautinių teisinių taikos išsaugojimo priemonių, planuotų pasibaigus Antrajam pasauliniam karui, mechanizmo nėra. Tarptautinių pastangų sustabdyti atgijusio nacizmo užmačius – pavergti visą pasaulį – nėra. Lyderių, gebančių sukurti efektyviai veikiantį tokių pastangų mechanizmą, kol kas nesimato. Net suprasti, kad Volodymyras Zelenskis savo gebėjimu įvertinti visą tarptautinę situaciją jau seniai peraugo vienos valstybės vadovo statusą, kitiems pasaulio lyderiams vis dar nesiseka. Kad čia ne kas kita, kaip Trečiojo pasaulinio karo pradžia, kol kas nesuvokia nei Jungtinių Tautų Organizacija, nei kitų tarptautinių organizacijų vadovai.

Kol masinio naikinimo ginklų galia siekė tik kelis ar keliolika kilometrų, gal ir buvo galima tikėtis, kad konfliktas bus tik „vietinis“. Tačiau dabar, kai vien branduolinio ginklo sistemų sukurtas tiek, kad visa planeta gali būti sunaikinta per keliolika minučių, toks dabartinės saugumo situacijos matymas jau yra visiškai nebeįsivaizduojamas. Derėtų bent prisiminti seną istorijos pamoką, kai nusikaltėlis norėjo įsiamžinti... sugriaudamas šventyklą.

Tarptautinių nusikaltimų planai nesuformuojami staiga, jie brandinami per dešimtmečius. Juos sustabdyti gali tik labai ryžtingi, plačios apimties veiksmai. Labiausiai sėkmingas veiksmai, ilgam pažabojęs tuometės poststalininės Sovietų imperijos ambicijas, buvo Šiaurės Atlanto bloko (NATO) įkūrimas. Tačiau ir jo įtaką labai menkino (ir iki šiol menkina) vienpusiškas Antrojo pasaulinio karo sukėlėjų nusikaltimų įvertinimas. Tai, kad Niurnbergo tribunolo teismųjų suole nebuvo Stalino klikos atstovų, jaučiama iki šiol.

Būtent vienpusiški nuosprendžiai iki šiol sudaro prielaidas visos sovietinės imperijos istorijos klastojimui. O juk šio režimo nusikaltimai buvo labai plačiai vykdomi dar iki Antrojo pasaulinio karo pradžios. Baisiausias savo mastu buvo ukrainiečių tautos maršimas badu, žinomas Holodomoro pavadinimu. Tačiau kas už tai buvo nubaustas? Kuri žmonijos dalis iki šiol yra įsisauginusi, kas tada įvyko Ukrainoje? Kuri dabartinių gyventojų karta apie tai net nėra girdėjusi, kurių valstybių vadoveliuose iki šiol apie šį šiurpų nusikaltimą nėra net užuominos? Galima klausyti ir apie tai, kuri dabartinių politikų dalis, net jei kažką ir girdėjo, ar susimąstė?

Šiomis dienomis Lietuvoje minime Mažosios Lietuvos gyventojų genocido dieną. Bet nusikaltimai, apie kuriuos dabar kalbame, vyko kelerius metus, net ir pasibaigus karui. Man teko pamatyti gana netikėtą reakciją amerikiečių moksleivių, išvydusių vadinamosios „Kalinigrado srities“ atvaizdą Europos žemėlapyje. Vienas iš jų, supratęs, kad tas žemės lopinėlis priklauso Rusijai, ištarė: „O aš niekada ne-

maniau, kad ta Rusija – tokia mažytė...“ Bet, atkreipęs dėmesį į visus šios valstybės kontūrus, dar labiau nusistebėjo, kad vadinamoji „sritis“ net neturi sienos su pačia Rusija. Tačiau čia pat paaiškėjo, kad toks klausimas niekada nebuvo aptartas jų mokyklose. Nieko mokiniams negalėjo atsakyti ir jų mokytojai, nes jie net savo universitetuose apie tai nebuvo girdėję. Kur dingio daugiau kaip 600 tūkst. vietinių gyventojų, kurie čia gyveno iki karo, kurie nebuvo rusai – kas tokius klausimus nagrinėjo tiek bendrojo ugdymo mokyklose, tiek universitetuose? Kaip visa tai turi vertinti šiandieniniai Vakarų politikai, kurie apie šią tragediją – visų vietinių gyventojų išžudymą ir jų pakeitimą atvežtais iš tolimų Rusijos sričių – išgirsta tik pavieniuose tarptautiniuose forumuose? Kuri pasaulio gyventojų dalis apie visa tai nieko nežino?

Kai JAV užaugusi lietuvių kilmės rašytoja Rūta Šepetytė atnešė leidėjams savo debiutinio romano „Tarp pilkų debesų“ rankraštį, ne vienas iš jų atsisakė jį spausdinti sakdamas, kad tai – gana primityvus fantastinio „siaubo romano“ pavyzdys. Esą to, kas čia aprašyta, net negalėjo būti. Bet knyga, kurioje pavaizduotos Stalino režimo įvykdytos masinės lietuvių ir kitų sovietinės imperijos užgrobtų tautų gyventojų tremtys, tapo „New York Times“ bestselleriu. Šis romanas pirmą kartą išleistas 2011 m. pradžioje ir nuo to laiko jau išverstas į beveik 30 kalbų. Jo turinys jau įtrauktas į kelių Vakarų valstybių bendrojo ugdymo programas.

Tačiau juk tai – tik romanas! Ką nuo masinių trėmimų pradžios iki 2011-ųjų veikė profesionalai istorikai ir edukologai? Ką dabar, kai užgrobtą Ukrainos vietovių gyventojai, tarp jų ir mažamečiai vaikai, masiškai deportuojami į Rusiją, veikia žmogaus teisių gynėjai, tarp jų ir tokie, kurie visai neseniai pareikalavo palikti Vilniaus Antakalnio kapinėse sovietų laikais pastatytus balvonus, šlovinančius Lietuvos okupaciją? Kokiomis, atsiprašant, žiniomis ir motyvais jie vadovaujasi? Beje, solidaus, valstybės vardu parengto atsakymo tokiems neva pažeistų tautinių teisių atstovams iki šiol iš tikrųjų nebuvo. Kam atstovauja „cirkininkai“, aploję tuos balvonus apsaugine danga ir prijungę stebėjimo kameras, kad kokie nors provokatoriai į juos nepasikėsintų? Kokie teisėsaugos veiksmai operatyviai atlikti, demaskuojant nusikaltėlius, parengusius šmeižikišką melagingą skundą Jungtinių Tautų Organizacijai ir inicijavusius šį šlykštų tarptautinį skandalą?

Grįžkime prie dabar tarptautiniu mastu Rusijos vykdomų karinių nusikaltimų Europoje. Kokios tarptautinės teisinės struktūros jau yra sukurtos ir dalyvauja, tiriant šiuos nusikaltimus? Koks atpildas laukia šių nusikaltėlių? Dar kartą tenka priminti, kad net už vieno žmogaus nužudymą gresia laisvės atėmimo bausmė iki gyvos galvos, o čia kasdien žudomi dešimtys, kasdien griaujami gyvenamieji namai, mokyklos, sveikatos apsaugos objektai. Naikinamos gyvybiškai svarbios energijos, šilumos ir vandens tiekimo sistemos, minuojami keliai ir žemdirbių laukai, naudojamos tarptautiniu mastu uždraustos masinio naikinimo ginklų rūšys... Kaip ukrainiečiams iš tikrųjų reikia vertinti tarptautinį solidarumą, jei jau atvirai pripažįstama, kad Ukraina turi tik 10 proc. jai reikalingų oro gynybos priemonių, kurios būtinos, norint bent kiek apsaugoti gyventojus ir valstybės infrastruktūrą? Kaip jai apsiginti nuo užpuolimo, turinčio dešimteriopai daugiau gyvosios karinės jėgos, ginklų, karinės amunicijos ir kitų išteklių?

Pagaliau būtina suprasti, kad karu teisybės nepasieksi. **Rusija turi tuoj pat nutraukti karo veiksmus** ir išvesti visas ginkluotąsias pajėgas iš svetimos teritorijos, nes į jos pačios teritoriją niekas nesikėsina. Savosios tautos atstovų žudymas, siunčiant juos į frontą grobti kitos valstybės teritorijos, taip pat yra nusikaltimas. Jei valstybę užvaldo nusikaltėliai, būtent tarptautinių institucijų pareiga yra juos izoliuoti ir perduoti teisingumui. Tai įtikinamai rodo Pietryčių Azijos (Kambodžos ir pan.) pavyzdžiai. Tik nutraukus karo veiksmus, įmanomas visapusiškas jį sukėlusius nusikaltėlių baudžiamasis persekiojimas.

Bet ar yra sukurtos tokios tarptautinės struktūros, kurios gali spręsti karo nutraukimo ir karo nusikaltėlių persekiojimo uždavinius? Kodėl valstybė, vykdanči ppač didelio masto ir visam žmonijos egzistavimui pavojų keliančius nusikaltimus, iki šiol tebėra Jungtinių Tautų Organizacijos narė ir net... turi veto teisę, t. y. galinti blokuoti tarptautines taikos ir teisingumo pastangas? (Pabaiga – kitame numeryje)

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO PRANEŠIMAI

Parlamentarė siūlo įstatymu nustatyti kvalifikacinius reikalavimus Vyriausybės nariams. Seimo Teisės ir teisėtvarkos komiteto pirmininko pavaduotoja Agnė Širinskienė įregistravo Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymo pataisą, kuriomis siūloma nustatyti, kad ministrų kabineto nariais gali būti skiriami tik magistro kvalifikacinį laipsnį ar jam prilygintą išsilavinimą įgiję asmenys.

Pasak parlamentarės, šiuo metu galiojantys teisės aktai nenustato jokių kvalifikacinių reikalavimų Vyriausybės nariams, tad susiklostė situacija, kai šias valstybės gyvenimui ir tolesnei raidai reikšmingas pareigas pradeda eiti asmenys, neturintys jokio išsilavinimo arba turintys nepakankamą išsilavinimą tokioms aukštoms pareigoms eiti. „Tokia situacija diskredituoja svarbiausią valstybės instituciją, tampa pajaukų objektu ir kenkia valstybei. Kadangi Ingridos Šimonytės vadovaujama Vyriausybė, atlikdama valstybės reformą, siūlo, kad asmuo, priimamas į įstaigos vadovo pareigas, turi turėti aukštąjį universitetinį išsilavinimą ir magistro kvalifikacinį laipsnį arba jam lygiavertę kvalifikaciją, manytina, kad ne mažesnę išsilavinimą privalėtų turėti ir ministerijų bei Vyriausybės vadovas“, – sako Seimo narė A. Širinskienė.

Jei siūlomam Vyriausybės įstatymo pakeitimo projektui pritarė Seimas, nauji reikalavimai įsigaliotų 2022 m. gruodžio 1 d. Tie esamo ministrų kabineto nariai, kurie stokatų magistro kvalifikacinio laipsnio ar jam prilyginto išsilavinimo, turėtų pereinanąjį laikotarpį mokytis ir jiems įstatymo reikalavimai būtų taikomi nuo 2024 m. liepos 1 d.

Darbo grupė dirbs prie Laisvės kovų įamžinimo programos. Siekdama parengti Laisvės kovų įamžinimo programą, Laisvės kovų ir valstybės istorinės atminties komisija inicijuoja darbo grupę, kuri artimiausius porą mėnesių dirbs prie laisvės kovų atminimo įamžinimo temos, sieks sukurti įamžinimo ir atminimo ilgalaikę programą. „Šiuo metu turime įvairių iniciatyvų, kurios kyla iš visuomenės. Daug svarbių atminties įamžinimo projektų įgyvendina Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimų centras, Vilniaus universitetas ir kitos institucijos, tačiau pasigendama bendro laisvės kovų įamžinimo matymo, atliepančio šiuolaikiškumą ir gyvą istorijos pasakojimą. 2029 m. turėsime ypatingą jubiliejų: sukanka 80 metų nuo Lietuvos Laisvės Kovos Sąjūdžio Tarybos 1949 m. vasario 16 d. paskelbtos deklaracijos, todėl, iš anksto ruošdamiesi jubiliejui, galime parengti Laisvės kovų įamžinimo programą, kurioje visuomenė, akademinė bendruomenė, institucijos ir politikai susitartų dėl laisvės kovų atminties ir įamžinimo darbų prioritetų“, – teigia komisijos pirmininkė P. Kuzmickienė.

Spalio 12 d. komisijos posėdyje dalyvavę istorikai, įvairių institucijų atstovai ir politikai sutarė, kad laisvės kovų įamžinimo ir atminimo srityje pastebimas nenuoseklumas, dauguma iniciatyvų prapuola bendrame Lietuvos politikos istorijos kontekste. Pasisakymuose buvo pabrėžta, kad pasigendama sistemiskumo, komunikacijos, tarptautinės sklaidos, jaunimo įtraukimo, visuomenę įtraukiančių leidinių ir skaitmenizavimo. Taip pat buvo išsakyta pastebėjimas, kad šiandien esame atsidūrę savotiškoje atskirties situacijoje tarp vadinamojo „fizinio“ įamžinimo kldo, pasireiškiančio paminklais, atminimo ženklais ir lentelėmis, bei jaunosios kartos, kuri turi visiškai kitokį santykį su istorija ir istorine atmintimi.

Laisvės kovų įamžinimo programos tikslas – ruošti dabartį susivokusią vertybišką visuomenę ateičiai. Vienas iš galimų šios vizijos įgyvendinimo raktų – atrasti balansą tarp valstybinių organizacijų, muziejų, kitų biudžetinių įstaigų ir visuomenės, kurioje kyla laisvės kovas įprasminančios iniciatyvos. Tačiau tam reikalinga pilnesnė ne tik visos Lietuvos istorijos matymo idėja, bet ir viso partizaninių, arba laisvės kovų, kraštovaizdžio suvokimas, naujas ir šiuolaikinei visuomenei patrauklus bei aktualus istorinis pasakojimas.

Kultūros komitetas pritarė naujos redakcijos Dainų švenčių įstatymo projektui. Juo siekiama užtikrinti nepertraukiamą Dainų švenčių tradicijos išsaugojimą, įtvirtinti šalies siekį puoselėti ir plėtoti šimtmetę kultūrinę tradiciją bei stiprinti bendrumą ir vienybę, telkiant visuomenę.

Naujajai įstatymo redakcijai siekiama numatyti efektyvesnes dainų ir šokių švenčių tradicijos išsaugojimo, tęstinumo ir plėtos bei dainų švenčių organizavimo priemones, išsamiau reglamentuoti kompetencijų pasiskirstymą ir

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO PRANEŠIMAI

■ Atkelta iš 3 p.

funkcijas tarp institucijų, atsakingų už dainų ir šokių švenčių tradicijos išsaugojimą, taip pat suteikti finansines garantijas šventės tradicijų tęstinumui. Komiteto nariai bendru sutarimu pritarė šiam įstatymo projektui ir, atsižvelgdami į Seimo kanceliarijos Teisės departamento, Kultūros komiteto narių, Etninės kultūros globos tarybos, VŠĮ Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos pastabas bei pasiūlymus, teikia Seimui svarstyti patobulintą įstatymo projektą. Tikimasi, kad, priėmus naują Dainų švenčių įstatymo redakciją, pagerės dainų švenčių organizavimo procesas, didės informacijos apie dainų šventes sklaida Lietuvoje ir užsienyje, o tai

turės teigiamą poveikį visuomenės įtraukimui į dainų švenčių tradicijos išsaugojimo procesą.

Nepasitikrinusių sveikatos vairuotojų pažymėjimai – negaliojantys. Seimas pritarė Saugaus eismo automobilių keliais įstatymo pataisoms. Įstatyme įtvirtinta, kad nepasitikrinusių sveikatos nustatytu periodiškumu vairuotojų turimi vairuotojo pažymėjimai bus skelbiami negaliojančiais. Pašalinus priešastis, lėmusias vairuotojo pažymėjimo paskelbimą negaliojančiu, vairuotojo pažymėjimo galiojimas bus atkurtas, automatinėmis priemonėmis tai pažymint Kelių transporto priemonių vairuotojų registre (įsigalioja 2024 m. sausio 1 d.).

Priimtais pakeitimais tikslinamas ir re-

glamentavimas dėl naudojimosi mobiliojo ryšio priemonėmis: transporto priemonei dalyvaujant viešajame eisme (išskyrus, kai transporto priemonė stovi – apibrėžiama Saugaus eismo įstatymo 2 straipsnio 79 dalyje), vairuotojams draudžiama naudoti mobiliojo ryšio priemonėmis, kai jomis naudojamosi rankomis. „Stabtelėjimas prie šviesoforo arba spūstyje – nėra sustojimas ilgesniam laikui. Tai suprantama kaip važiavimas: sustoji, važiuoji, sustoji, vėl važiuoji. Žinoma, gali būti priekyje avarija, tuomet būna ilgesni sustojimai, bet tai nėra stovėjimas, todėl naudotis mobiliojo ryšio priemonėmis negalima“, – Seimo kanceliarijos Spaudos biurui komentavo Teisės ir teisėtvarkos komiteto pirmininkas Stasys Šedbaras.

Sugriežtinti reikalavimai turintiems laisvų rankų įrangą. Ją turintys naudotis mobiliojo ryšio priemonėmis galės tik tuomet, kai tokia priemonė bus pritvirtinta specialiaje laikiklyje, ar bus naudojama transporto priemonės įranga (įsigalioja 2023 m. gegužės 1 d.).

Įstatyme taip pat įtvirtintas draudimas dalyvauti viešajame eisme transporto priemonėmis, kurios nepriskirtos specialiosioms transporto priemonėms, tačiau yra su specialiais šviesos ir (arba) garso signalais ir (arba) pažymėtos taip pat ar panašiai, kaip žymimos specialiosios transporto priemonės.

MOKSLO RENGINIAI

Tarptautinė mokslinė konferencija „Pranciškus Skorina ir Renesanso knygos kultūra“

Rugsėjo 22–23 d. Lietuvos mokslų akademijoje vyko tarptautinė mokslinė konferencija „Pranciškus Skorina ir Renesanso knygos kultūra“. Konferenciją organizavo Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto Knygotyros, mediotyros ir leidybos tyrimų katedra, Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka, bendradarbiavo Prahos Karolio universitetas, Lietuvių kalbos institutas, Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, Lietuvos mokslų akademijos Humanitarinių ir socialinių mokslų skyrius, pasaulinė Autorystės, skaitymo ir leidybos istorijos draugija (angl. *Society for the History of Authorship, Reading and Publishing, SHARP*).

Ši konferencija įprasmino itin reikšmingą sukaktį: 2022 m. sukanka 500 metų, kai Vilniuje buvo įkurta pirmoji spaustuvė ir išleistas vieno didžiųjų to meto humanistų Pranciškaus Skorinos keliaujantiems pirkliams arba amatininkams skirtas psalmių ir didaktinių tekstų rinkinys „Mažoji kelionių knygelė“ (1522), pradėjęs spausdinto žodžio Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje (LDK) ir Rytų Europoje kelią, – Vilniuje išleistas P. Skorinos knygos prilygo geriausiems to metų Vakarų Europos poligrafijos pavyzdžiams. Lietuvos Respublikos Seimas 2022 metus paskelbė Pranciškaus Skorinos metais, o ta proga surengta tarptautinė mokslinė konferencija pratęsė tarpdalykinių Vilniaus knygotyros konferencijų tradiciją.

Konferencijos organizatoriai subūrė mokslininkus, tiriančius P. Skorinos ir kitų iškilų Renesanso epochos veikėjų spausdin-

Prof. dr. Aušra Navickienė ir doc. dr. Sigitas Narbutas

tinių medijų kūrybos, leidybos, gamybos, sklaidos ir recepcijos reikinius bei LDK knygos paveldą, jo aktualizavimo poreikius bei būdus. Dvi dienas vykusios konferencijos organizatorius, pranešėjas ir svečius sveikino Lietuvos Respublikos Ministrė Pirmininkė Ingrida Šimonytė, Vilniaus universiteto rektorius prof. dr. Rimvydas Petrauskas, Lietuvos mokslų akademijos prezidentas profesorius habil. dr. Jūras Banys, SHARP prezidentas doc. dr. Shefas Rogersas, Lenkijos instituto Vilniuje direktorė dr. Małgorzata Stefanowicz-Pecela. Konferencijos plenariniuose posėdžiuose pranešimus skaitė penki kvietiniai pranešėjai: Toronto Misisogos universiteto (Kanada) direktorė, Toronto universiteto viceprezidentė prof. dr. Alexandra Gillespie, nepriklausomas tyrėjas prof. habil. dr. Aleksandras Gruša, Britų akademijos narys, Magdalenos koledžo (Jungtinė Karalystė) narys, Bibliografijos

P. Skorinos įkurtos spaustuvės 500 metų jubiliejui skirtos konferencijos dalyviai Lietuvos mokslų akademijoje

draugijos prezidentas, Kembridžo knygų fondo projekto direktorius ir Esekso universiteto moderniosios istorijos profesorius emeritas Jamesas Ravenas, Lietuvių kalbos instituto (Lietuva) vyriausiasis mokslų darbuotojas prof. habil. dr. Sergejus Temčinas, Karolio universiteto Filosofijos fakulteto (Čekija) doc. habil. dr. Ilja Lemeškinas.

Konferencijos organizatoriai subūrė

įvairioms mokslinėms mokykloms atstovaujančius mokslininkus iš 16 šalių. Per dvi konferencijos dienas aštuoniose sekcijose buvo perskaityti 37 moksliniai pranešimai. Parengtus mokslinius straipsnius numatyta publikuoti Vilniaus universiteto tęstiniame mokslų darbu leidinyje „Knygotyra“. Šiuo metu dar galima aplankyti ir dvi Pranciškui Skorinai skirtas parodas: Vilniaus universi-

teto bibliotekoje – „Skorinos pradėta: 500 Vilniaus spaudai“, Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekoje – „Pranciškaus Skorinos „Mažajai kelionių knygelė“ – 500 metų“. *Parengė Asta Urbanavičiūtė-Globienė*

Prof. dr. Aušra Navickienė, prof. habil. dr. Jamesas Ravenas ir dr. Rima Cicėnienė

Kam reikalingas istorijos ir kultūros paveldas? Dėl Buivydiškių dvaro pardavimo

Prof. Kęstutis Masiulis

Seimo narys prof. Kęstutis Masiulis kreipėsi į Vilniaus rajono savivaldybę ir valstybės įmonę „Turto bankas“, prašydamas išsklaidyti abejones dėl Buivydiškių dvaro privatizavimo. Jis teigia, kad sprendimas parduoti dvarą yra neišdiskutuotas, nebuvo tartasi su vietos bendruomene. Pasak Seimo nario, gyventojai yra labai nusivylę tokiu sprendimu, o bendruomenė baiminasi, kad dabar atvira ir gausiai lankoma istorinė dvarvietė taps uždara rezidencija arba eiliniu daugiabučiu. „Dvaras yra ypač patrauklioje vietoje, prie tvenkinio,

apsuptas parko, pradėto kurti dar XVII amžiuje, ir visai šalia Vilniaus miesto. Sodyba galėtų būti patrauklia vieta bendruomenės susibūrimo vieta. Joje galėtų vykti kultūros renginiai, veikti restoranai, viešbutis, o gal net vaikų stovykla ar kitokia visuomenei atvira veikla. Dvaras yra patenkinamos būklės, neseniai čia veikė pradinė mokykla. **Yra atlikti archeologiniai tyrimai, parengtas restauravimo projektas,** todėl būtų neatsakinga valstybei atsisakyti gyventojams labai svarbaus objekto“, – teigė parlamentaras.

Buivydiškių dvarvietė yra viena seniausių Lietuvoje, minima dar XIII amžiaus kryžiuočių kronikose. 1940 m. dvaras buvo naciona-

Buivydiškių dvaro nuotrauka

lizutas, jame įkurtas sovchozas („tarybinis ūkis“). Nuo 1996 m. veikė pradinė mokykla, kuriai išsikėlus į atsilaisvinusias buvusios Vilniaus kolegijos patalpas, šie pastatai valstybei tapo nereikalingi. 2021 m. Vyriausybės

sprendimu valstybės įmonei „Turto bankas“ buvo perduota Buivydiškių dvaro sodyba, esanti Vilniaus rajono savivaldybėje, Zujūnų seniūnijoje, Ažuolų g. 3. VĮ „Turto bankas“ rengia dokumentus dvarui parduoti.

Prof. K. Masiulis prašo Vilniaus rajono savivaldybės perimti kultūros paveldo objektą. Jeigu savivaldybė visgi nuspręstų, kad jai jo nereikia, būtų verta analizuoti valstybės institucijų poreikius, pritaikyti dvaro sodybą savo reikmėms ir išlaikyti pastatą atvirą vietos bendruomenei. *Autorius yra Seimo narys, humanitarinių mokslų daktaras. Parengta pagal Lietuvos Respublikos Seimo pranešimą*

VISUOMENĖ IR ARCHITEKTŪRA

Dr. Raimundas Kaminskas

Dalinosi pokalbiu su architektūros ir urbanistikos paveldo tyrėja, architektė Marija Purvinienė ir senųjų kaimų, urbanistikos ir kraštovaizdžio specialistu doc. dr. Martynu Purvinu apie architektūros ir visuomenės santykių kaitą. Architektūros raidos tyrėjai apžvelgė daugelį metų stebėtą mūsų visuomenės gyvenimą. Gimę pirmaisiais pokario metais, augę aršiausio sovietinio teroro laikais, beveik prieš šešis dešimtmečius jie pradėjo studijuoti architektūrą anuometiniame Kauno politechnikos institute. Gyvenant totalitarinės sistemos vykdytos visuotinės dezinformacijos laikais, tik pamažėle pradėta suvokti, kad vadinamasis normalus sovietinis gyvenimas slepia visai kitokius socialinės tikrovės klotus, nes buvo propaguoti tariami sovietinės architektūros laimėjimai ir tuometinės santvarkos neva teikiamos kūrybinės galimybės.

Tada Kauno centre iškilo didžiuliai projektavimo institutų korpusai, kuriuose darbuosiu tūkstančiai žmonių, neva kūrusių šviesią ateitį. Tik vėliau buvo suvokta, kad ten veikia milžiniškos Lietuvos sovietinio pertvarkymo struktūros, rengusios tūkstančius įvairiausių projektų, turėjusių „subolševikinti“ okupuotą kraštą. Nemaža dalis ten besidarbavusiųjų tebuvo menki didžiulio sovietinio mechanizmo sraigteliai, nelabai suvokę tikrąją savo veiklos prasmę.

Kai kas nesitenkino pilka eilinio darbuotojo egzistencija ir bandydavo kopti administracinės karjeros laiptais ar gauti leidimą projektuoti reikšmingesnius objektus. Už tai tekdavo įvairiai sumokėti, kartais net „parduodant velniui dūšią“. Antai, ambicingas architektas naujus Vilniaus santuokų rūmus sutiko projektuoti sovietmečiu nuniokotose kapinėse. Tenykščiai Sporto rūmai pažeidė ilgaamžę žydų kapinių ramybę ir t. t. Daug kas Lietuvoje stengėsi negalvoti apie komunistų ir komjaunuolių viešai skelbtus visuotinio pertvarkymo šūkius – naujo pasaulio tvėrimą sunaikinto senojo vietoje, tradicinio kaimo ir valstietijos, kaip socialinės klasės, likvidavimą, „liaudies priešų“ naikinimą ir pan. Visam tam buvo pasitelktos ir didžiulės reikiamai nuteiktų architektų pajėgos, neretai be gailės naikinamos Lietuvos kultūros paveldo vertybės, valstybės tradicinio gyvenimo ir tautinio savitumo pėdsakus.

Pasukdavusieji kitais keliais susilaukdavo sovietinio režimo ir jo gausių talkininkų persekiojimų. Antai, Trakų istorines vertybes siekusi apginti M. Purvinienė patyrė įvairiausių represijų. Pernelyg uoliai senųjų kaimų istoriją tyręs dr. M. Purvinas buvo pašalintas iš Vilniaus inžinerinio statybos instituto kaip „nesovietinis dėstytojas“. Būtų galima vardinti daug tuomet nukentėjusių nepaklusniųjų, kaip ir tada klestėjusių architektų.

Dr. Martynas Purvinas, dr. Raimundas Kaminskas, architektė Marija Purvinienė (pokalbio dalyviai Kaune)

Šiandien madinga tema tapo modernizmas. Prisimenant architektūros laimėjimus Pirmosios Lietuvos Respublikos (1918–1940) laikotarpiu, kai kas į tą bendrą katilą stengiasi įbrukti ir abejotinus sovietinės architektūros pasiekimus. Vengiama priminti ir platesnį kontekstą – prieš šimtmetį suklestėjęs modernizmas, kaip siekis pakeisti sustabarėjusias gyvenimo ir kūrybos formas, kartu naikino tradicinės egzistencijos apraiškas, žlugdė silpnųjų etnosų savastį. Neminima, kad modernizmo srovėmis buvo daug kur išplitęs ir bolševizmas, vokiškasis nacizmas, itališkasis fašizmas ir pan.

Architektūrinis modernizmas buvo palankus ir sovietiniam okupaciniam režimui Lietuvoje. Tuomet buvo skatinami architektai, kūrę „nors ir nežmoniškai, bet kitoniškai“. Buvo pagirtina nugriauti kokį „smetonišką“ ar panašų statinį, jo vietoje įbrukant beveidę „dėžę“. Tai buvo propaguojama kaip naujojo pasaulio kūrimas, neabejotinas pažangios sovietinės santvarkos laimėjimas ir pan. Kai kur uoliai „modernizuoti“ senų pastatų fasadai, nuo jų nukapojus senąsias puošmenas ir praeities ženklus (nuo Vyties iki politiška nekaltų detalių) ir paliktos okupaciniam režimui tinkamos standartinės „dėžutės“.

Aršiai kovota su religiniais „prietaisais“. Nuimti kryžiai ir statulos nuo Kauno Šv. arkangelo Mykolo ir Kauno evangelikų liuteronų Švč. Trejybės bažnyčių, o, pavyzdžiui, Pasvalio architektui pasirūpinus tinkamesniu bažnyčios šventoriaus aptvėrimu, tas doras

„Akropolio“ automobilių aikštelė ir Kauno Šv. Kryžiaus (karmelitų) bažnyčia: „naujosios architektūros“ fragmentai

jo darbas buvo paskelbtas baisiu kriminalu.

Tais laikais buvo parengta tūkstančiai tos srities specialistų, kurių nemaža dalis virto „savųjų klanu“. Ten ir toliau uoliai ginama „savųjų“ veikėjų veikla, bandoma įrodinėti, kad abejotini sovietmečio kūriniai esantys reikšmingi, tildomi prisiminimai apie buvusias nuodėmes ir nusikaltimus. Negausūs paveldo gynėjai dažniau lieka „kovotojai su vėjo malūnais“. Taip, pavyzdžiui, nusikaltėliu bandyta paversti aktyvų Kauno architektą Audrį Karalių. Iki šiol vengiama sąžiningai įvertinti sovietmečio paveldą. Anuomet Kaune buvo kuriamas „representacinis“ miesto centras, turėjęs nustelbti Laikinosios sostinės dvasią. Tuometinį V. Lenino paminklą ten supo naujųjų projektavimo institutų korpusai. Buvusio „Pramprojekto“ daugiaaukštė dėžė einantiems link kuriamos aikštės turėjo pridengti didingą Kristaus Prisikėlimo bažnyčią, badžiusią akis uoliams sovietiniams agitatoriams ir propagandistams. Tas propagandinis sovietinio modernizmo kūrinys (anuomet arogantiškai lygintas netgi su garsiąja Šv. Morkaus aikšte Venecijoje) kai kurių anų laikų gynėjų ir šiandien vertinamas kaip kažkoks laimėjimas.

Pamėginta sovietmečio architektūrą prilyginti tuometinei Vakarų kūrybai, visai neatsižvelgiant į okupacinio režimo ypatybes, totalitarinio režimo gniuždantį politinį, ideologinį ir kitokį poveikį, realaus gyvenimo sovietmečiu sudėtingumą ir t. t. Be abejo, turėtume užjausti anuomet vargusius žmones, bet jau seniai laikas keltis iš pagyrų sovietmečiui liūno.

Vienybės aikštė. K. Donelaičio ir S. Daukanto gatvių sankirtoje. Sovietmečiu buvo pervadinta poeto J. Janonio vardu. Daugiaaukščiai pastatai turėjo uždengti bažnyčios bokštus

Pasak M. Purvino, Lietuvos architektūros, kaip ir visuomenės, būklei skaudžiai atsiliepia krašto praeities ypatumai. Tik XV–XVI a. buvo įsilieta į vakarietiškos kultūros arealą. Daug kas vakarietiško perduota per Lenkiją, kai kas – iš katalikiškosios Italijos. Žlungant Abiejų Tautų Respublikai ir prasidėjus carinės Rusijos okupacijai, ryšiai su Vakarais silpnėjo, lietuviškos žemės liko nuošalia provincija.

Lietuvos nepriklausomybės dvidešimtmetis (1918–1940) stebėtinai sparčiai išjudino kraštą, tačiau nauja sovietinė okupacija ilgam nutraukė daug žadėjusių judėjimų. Pastebėtina, kad pragaištinga sovietmečio įtaka nesibaigė, priėmus Kovo 11-osios Aktą. Praslinkus švenčių euforijai, teko pajusti, kad didelė Lietuvos visuomenės dalis dar tebesimurkdė okupacinio režimo įdiegtų nuostatų liūne. Po kelių viltingų mėnesių įprasta kryptimi pasisuko ir lietuviškosios architektūros vėžimas, daugelio ausyse tebeskambėjo sovietmečio autoritetų šūkių.

Galėjome džiaugtis atsivėrusiu pasauliu, daug kas galėjo stebėti savitą gyvenimą Vakaruose ar tolimesnėse šalyse. Deja, iš to dažniau liko tik architektų „beždžioniavimas“ – ne vienoje vietoje atsirado prastokos svetur matytų objektų kopijos. Praeities šviesuoliai bandė aiškinti, kad nauji dalykai turėtų derėti prie jau susiklosčiusio krašto ir jo gyvenviečių paveldo, tačiau dabar tai mažai kam įdomu – nevykę kūriniai bado akis net ir svarbesniuose senamiesčiuose. Antai ties Kauno pilimi atsirado itin nevykusios išvaizdos kvartalas, pamėgdžiojantis trumpalaikes vienos šalies madas.

Svarbiausiu dalyku tapo užsakovų pelnas.

Ne vienas, berods, lyg ir rimtesnis architektas neatsilaikė prieš pinigų spaudimą, stengdamasis įtikti užsakovui. Pakanka ir dangstančių tokius „bizniukus“. Pavyzdžiui, įžūliai įrodinėta, kad Klaipėdos istorinėje dalyje vietoje buvusių dviaukščių namelių reikiama statyti keliolikos aukštų dangoraižius. Esą taip bus „tobulinamas“ kultūros paveldas, landžiam užsakovui gaunant didžiulį pelną, kurio dalis nubyrės absurdiškų teiginių autoriams. ■

1986 m. pradėtas statyti, bet taip ir nebaigtas viešbutis „Britanika“ – Kauno centro „vaiduoklis“

REPLIKA

AR DAR MORALU MOKĖTI MOKESČIUS?

Jurga Lago

„Aš per daug matau. Ir mačiau masę politikų, medijų žvaigždžių, kuriems tvarkiau vogtus ir prasuktus VALDIŠKUS pinigus. Mano darbas – juos legalizuoti. Niekada nemaniau, kad Europos Sąjungoje vagiama tokiais kie-

kiais, – vienoje laidoje sakė ispanų finansininkas J. Letzer. – Todėl šiandien aš legaliai, tvarkingai ir greitai padėdu išsiskelti mažam ir vidutiniam verslui į kitas šalis. Raktinis žodis – LEGALIAI – neprisigalvokit savų versijų. Toliau nuo tokios santvarkos, nes ją daugiausia išlaiko šių žmonių pinigai ir darbas. Ir procesas įgauna pagreitį, ir manau, kad jis teisingas.“

Laidoje kalbama apie ilgą sąrašą veiklų, kurias lengvai galima perkelti į racionalesnę šalį, „nes smulkusis verslas šiandien yra engiamas ir draskomas – jis turi gelbėtis ir neišlaikyti savo darbu korupcijos“. Visuotinis vogimas ir europiniai „projektai“ seniai iškreipė rinkas, o politikams nurodoma gyventi iš valstybės skolų. Šalių infliacijos dydis šiandien dažnai parodo jų

korupcijos ir kartelinių susitarimų lygį.

Ar vis dar tikite „į pensiją“ ir gerai veikiančia sveikatos apsaugos sistema? Ar žinote, kiek apmokestinamas jūsų darbas ir kiek apskritai sumokate mokesčių? Ar žinote, kad **žmonės visada noriai moka savo šaliai, jeigu tvyro teisingumo jausmas ir mokesčiai nėra per dideli?** Šaltinis: *pozicija*, 2022 10 09 ■

LIETUVOS UNIVERSITETUOSE

„Kai esi mokslininkas – mokaisi kasdien“ Nobelio premijos laureato viešnągė Vilniaus universitete

Taip sutapo, kad tuo metu, kai buvo paskirta šių metų Nobelio fizikos premija, Vilniaus universitete viešėjo fizikas, Nobelio premijos 1997 metų laureatas William Daniel Phillips (Viljamas Danielis Filipsas). Vienas garsiausių pasaulio fizikų moka pasakoti su užsidegimu ir tam skiria daug laiko. Susitikimus su jaunuimu, kuriuose kalba apie karjeros moksle džiaugsmus ir svarbą, jis rengia visame pasaulyje, neretai pasitelkdamas ir šou elementų.

W. D. Phillips nebuvo privilegijuotas vaikas, lankęs geriausius mokyklas. Jis – socialinių darbuotojų sūnus iš Pensilvanijos ir visus apdovanojimus pasiekė sunkiu darbu. Mokslininkas prisimena, kad jau dešimties buvo įsitikinęs, jog nori būti mokslininku. „Augant man darėsi vis aiškiau, kad būti mokslininku yra šaunias dalykas, kokį tik galite įsivaizduoti. Vienas iš mano šūkių – gera diena yra tada, kai išmoksti ko nors naujo. O kai esi mokslininkas, beveik visos dienos yra geros, nes nuolat mokaisi. Ir kartais tai yra kažkas, ko niekas kitas nežinojo. Prisimenu, kai mokiausi pradinėje mokykloje, vienas iš mūsų mokytojų mums papasakojo, ką reiškia siekti aukštojo mokslo – įgyti bakalaurą, magistrą, daktaro laipsnį. Buvo paaiškinta, kad doktorantūros studijose rašote disertaciją ir tame darbe turi atsispindėti tai, ko niekas kitas dar niekada nedarė. Negalėjau suvokti, kaip taip gali būti. Kaip galėtumėte padaryti ką nors naujo, ko kitas nėra padaręs anksčiau? Bet dabar tai darome kiekvieną dieną“, – prisiminimai dalijosi mokslininkas.

Kas yra laikas?

W. D. Phillips tiria atomų sąveikas su šviesa sukeltus reiškinius ir kvantinės informacijos valdymą pavieniais atomų kubitais. Profesorius išplėtojo atomų šaldymo ir kaupimo lazerio spinduliais metodus, sukūrė atomų pagavimo žemose temperatūrose metodą. 1988 m. jis atšaldė atomus iki temperatūros, kuri buvo šešis kartus žemesnė, nei anksčiau numatyta teorinė riba. 1997 m. W. D. Phillips kartu su kolegomis Claude Cohen-Tannoudji ir Steven Chu gavo Nobelio premiją už atomų šaldymo ir kaupimo, pasitelkiant lazerio šviesą, metodų plėtojimą.

Šie fizikų laimėjimai vėliau leido sukurti pirmąjį Bozė-Einšteino kondensatą – naują egzotinę medžiagos būseną, kurios egzistavimą dar prieš 70 metų numatė Albertas Einšteinas ir Indijos fizikas Satyendra Nathas Bose. Labai žemose temperatūrose susiformuoja milžiniška (kolektyvinė) atomų banga – Bozė-Einšteino kondensatas, kurioje visi atomai yra tos pačios kvantinės būsenos. Šios būsenos atomai yra tokie atšalę ir tokie lėti, kad iš tikrųjų susilieja ir elgiasi kaip vienas kvantinis objektas, kuris yra daug didesnis už bet kurį atskirą atomą.

Vilniaus universiteto Gyvybės mokslų centro Didžiojoje auditorijoje Merilando universiteto išskirtinis profesorius skaitė žinomą paskaitą „Laikas, Einšteinas ir šalčiausi dalykai Visatoje“ (angl. „Time, Einstein and the Coolest Stuff in the Universe“). „Albertas Einšteinas atrado įvairiausių dalykų, kurie pakeitė mūsų mąstymą apie Visatos prigimtį, ir toliau daro įtaką mokslui ir technologijoms XXI amžiuje. Bet turbūt labiausiai Einšteinas garsėja savo reliatyvumo teorija. Reliatyvumo teorija buvo tokia revoliucinga, kad pakeitė

Nobelio premijos laureatas
William Danielis Phillips Vilniaus universitete.
Justino Auškėlio nuotr.

mūsų mąstymą apie pačią erdvę ir laiko prigimtį“, – sakė Nobelio premijos laureatas.

Kas yra laikas? Kas tai per dalykas, kuris iš ateities pereina į dabartį ir praeitį, bet visada yra dabartyje? Atsakymas, anot W. D. Phillips, kurį sugalvojo Einšteinas, gali pasirodyti kiek paviršutiniškas, nes jis pasakė, kad „laikas yra tai, ką matuoja laikrodis“. „Tačiau rimtai žiūrėdamas į idėją, kad laikas yra tai, ką matuoja laikrodis, Einšteinas pakeitė mūsų idėjas apie tai, kas yra laikas: „Kas yra laikrodis? Na, man laikrodis yra kažkas, kas tiksi. Kažkas, kas suteikia periodinių įvykių rinkinį, leidžiantį pažymėti dienas, valandas ar minutes. Seniausias laikrodis yra besisukanti Žemė. Kai Žemė sukasi, mato me, kaip saulė teka ir leidžiasi, ir pažymime dienas“, – aiškina profesorius.

Kas suteikia tikslesnį laiką?

Nobelio laureatas pasakojo, kad Žemės sukimasis nėra pastovus. Tai jam vieną dieną labai dramatiškai paaiškėjo, kai lankėsi JAV karinio jūrų laivyno observatorijoje. „Ten lankiausi pas kolegą, kuris man ketino parodyti naujausius laikrodžius, kuriuos jie gamina JAV karinio jūrų laivyno observatorijoje. Eidami koridoriumi, praėjome pro duris, ant kurių buvo parašyta: „Žemės sukimosi direktorius“. Gana atsakingas darbas, manyčiau. Bet esmė ta, kad Žemės sukimasis nėra pastovus, jis kinta“, – linksmai prisimena profesorius.

Pasak W. D. Phillips, tikslesnį laiką mums suteikia tas dalykas, kuris tiksi taisyklingiausiai, o tai yra atomų tiksėjimas. Tarptautiniu susitarimu nuspręsta, kad laiko trukmė bus matuojama vadinamąja atominė sekunde. Atominiai laikrodžiai, geriausi kada nors pagaminti laikmačiai, yra vienas iš šiuolaikinio mokslo ir technologijų stebuklų. Tokie itin tikslūs laikrodžiai yra būtini pramonėje, prekyboje ir moksle. Jie yra palydovinės navigacijos sistemų, kurios nukreipia automobilius, lėktuvus ir keliautojus į paskirties vietas, šerdis.

Šiandien geriausi pirminiai atominiai laikrodžiai, naudojantys itin šaltus atomus, pasiekia kelių sekundžių tikslumą per 300 milijonų metų. Naujos kartos atominiai laikrodžiai verčia mus iš naujo apibrėžti, ką reiškia laikas. Itin šalti atomai, kurių temperatūra gali būti žemesnė nei milijardinė laipsnio dalis virš absoliutaus nulio, leidžia išbandyti kai kurias keisčiausias A. Einšteino prognozes ir teorijas. Paskaitos vaizdajuostę žiūrėkite čia: <https://www.youtube.com/watch?v=rgErE2FXCGI>

VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETE

UKRAINIEČIŲ TAUTOS KULTŪROS PLĖTOTĖ

Pokalbis su profesoriumi Andriy Nachachewsky

„Prasidėjus karui, Ukrainai dar labiau reikalingas tautinių ir tarptautinių simbolių nuoseklumas. Viena vertus, Ukrainai būtina plėtoti nacionalinių simbolių repertuarą, kuris atspindėtų, kad tai – suvereni valstybė, turinti savą kultūrą, nepaisant ciniškos okupantų retorikos, kad ši kultūra nesiskiria nuo Rusijos kultūros. Svarbu parodyti, kad Ukrainos kultūra turi sąsają su likusia Europa“, – teigia ukrainiečių kilmės kanadietis, Albertos universiteto profesorius dr. Andriy Nachachewsky, spalio pabaigoje dalyvausiantis Pasaulio lietuvių universiteto simpoziume Kaune, Vytauto Didžiojo universitete.

Savo mokslinėje veikloje profesorius tyrinėja ukrainiečių diasporas Kanadoje ir kitose šalyse, ukrainietiškus šokius, tradicijas ir etnografiją. Pasak mokslininko, Kanada turi didžiulę Ukrainos diasporos bendruomenę – daugiau nei 1,3 mln. žmonių toje šalyje save apibūdina kaip turinčius ukrainietiškas šaknis. Apie 150 tūkst. iš jų atvyko, Rusijai pradėjus invaziją. „Rusijos karas palietė visas ukrainiečių bendruomenes ir organizacijas Kanadoje. Girdėjau daug pasakojimų, kaip organizacijos ir žmonės, kurie iki tol gana atsainiai vertino savo ryšius su Ukraina ar savo ukrainietiškas šaknis,

Prof. Andriy Nachachewsky

buvo giliai sukręsti dabartinės agresijos ir neišprovokauto smurto bei pradėjo daug intensyviau veikti Ukrainos vardan“, – pasakoja profesorius.

Pašnekovo teigimu, svarbiausia ukrainiečių diasporos organizacija jo šalyje yra Kanados ukrainiečių kongresas, kuris labai aktyviai skatina Kanados ir jos provincijų valdžią užimti tvirtą poziciją Ukrainos klausimais ir jau surinko milijonus dolerių paramos Ukrainai ir kaip pagalbą žmonėms, kurie dėl karo turėjo palikti namus.

Šalis, kuri ieško savo kultūros ir kultūra, kuri ieško savo šalies

Paklaustas apie ukrainiečių ir kanadiečių kultūrinius skirtumus, dr. A. Nachachewsky tikina, kad palyginti yra labai sunku, nes tai – labai skirtingos valstybės. Ukraina turi jau tūkstantmečius plėtojamą kalbą ir kultūrą, o Kanada – daugiausia naujakurių šalis, bandanti kurti savo tapatybę, atsižvelgiant į vietinius gyventojus, kolonijinę istoriją, daugiakultūrę imigrantų kilmę, kaimynystę su JAV ir kitus kontekstus.

„Žmonės yra pavadinę Kanadą „šalimi, kuri ieško savo kultūros“, o Ukrainą – „kultūra, kuri ieško savo šalies“, kadangi Ukrainos nacionalinės nepriklausomybės judėjimas susidūrė su daug sunkumų XIX ir XX amžiuje. Galbūt kančia, kurią sukėlė ši naujausia žiauri invazija, ir jos atpažinimas tarptautiniu mastu bus tas veiksnys, kuris sutvirtins Ukrainos valstybingumą ateityje“, – teigė dr. A. Nachachewsky, save laikantis tiek ukrainiečiu, tiek kanadiečiu.

Pasaulio lietuvių universiteto simpoziume Kaune profesorius skaitys pranešimą apie ukrainiečių diasporas. Savo mokslinėje veikloje jis tyrinėja, kaip ukrainiečių diasporos pasaulyje pasitelkia saviraiškos priemones, pavyzdžiui, šokius, dainas, posakius ir kt., kaip savo etninio identiteto simbolius, kurie

padedą burti bendruomenes.

Ukrainiečių liaudies šokiai – įspūdingi

„Šokis man vis dar yra nepaprastai įdomus – tiek kaip menas, tiek kaip žvilgsnis į etninius ir diasporinius kultūros modelius. Ukraina turi dešimtis tūkstančių tradicinių šokių. Nedidelė jų dalis atlieka naujesnę funkciją kaip Ukrainos ir jos kultūros simboliai. Ukrainiečių šokiai, daugiausia paremti ankstesniais valstiečių šokiais, jau 200 metų yra atliekami naujuose kontekstuose kaip etniniai ar nacionaliniai simboliai“, – sako mokslininkas, patikslindamas, kad tarp garsiausių ukrainietiškių liaudies šokių – hopakas, kolomijka, kazačiokas, metelica ir kt.

Ukrainiečių sceniniai liaudies šokiai yra labai svarbūs ir diasporos bendruomenėms visame pasaulyje: vien Kanadoje yra 250 tokių šokių grupių, dar šimtai – JAV, Brazilijoje, Europoje, Australijoje ir kitur. Ukrainiečių sceninis liaudies šokis pasižymi įspūdingu stiliumi, didele energija, virtuozizmu, atletiškais judesiais, ryškiomis spalvomis ir šypsenomis. Anot dr. A. Nachachewsky, tautiniai šokiai pritraukė ne tik

UKRAINIEČIŲ TAUTOS KULTŪROS PLĖTOTĖ

Pokalbis su profesoriumi Andriy Nachachewsky

■ Atkelta iš 6 p.

jaunus ukrainiečių diasporos atstovus, bet ir estetiką vertinančius kitų tautų žmones.

Liaudies dainose – nusivylimas, optimizmas ir patriotizmas

Kalbėdamas apie Kanados ukrainiečių kultūrą, mokslininkas pasidalina ir keletu reikšmingų ukrainietiško liaudies dainų, atspindinčių imigrantų patirtis. Pirmoji iš jų – „Oi Kanado Kanadočko“, kuri pirmą kartą buvo paskelbta žurnale „Svoboda“ 1901 metais. Šioje dainoje pasakojama apie imigrantą, kuris atvyko į Kanadą be pinigų, jo šeima trūksta maisto, vaikai verkia, žmona skundžiasi, tačiau jis ją nuramina, kad nupirks jai batus ir gražią skrybėlę: „Kai persirengsi ir išėsi pasižmonėti, pasijausi geriau ir būsi laiminga.“ „Egzistuoja daug šios dainos versijų, sukurtų net XX a. septintame dešimtmetyje, kuriose vyrauja labai panašūs motyvai – nusivylimas Kanada, skurdas, gimtojo kaimo ilgesys ir užuominos į optimizmą dėl ateities“, – pastebi profesorius.

Kita ukrainiečių liaudies daina „Prasidėjo vētra“ („Зірвалася хуртовина“) įgavo naują reikšmę šiandien. Ji skirta ukrainiečių partizanams, kovojusiems už laisvę, vykstant Antrajam pasauliniam karui ir po jo. Daina pasakoja apie motiną, kuri išlydi savo sūnų į kruviną karą: „Eik, mano sūnau, mano vaike, į smarkią, žiaurią kovą – savo gimtąją Ukrainą išlaisvinti ir savo žmones apginti.“ „Pusšimtį metų po 1945-ųjų ši daina turėjo gana nostalgiską prasmę ir buvo populiari, siekiant skatinti ukrainietišką patriotizmą tarp gimusiųjų Kanadoje. Tačiau prasidėjus Rusijos karui Ukrainoje, ji skamba naujai“, – pažymi dr. Andriy Nachachewsky.

Tarp panašumų – ne tik Perkūnas

Paklaustas apie lietuvių kultūrą ir jos galimus panašumus su ukrainiečių, profesorius pažymi, kad nėra nuodugnai su ja susipažinęs, tačiau kai kuriuos bendrumus atpažįsta, pavyzdžiui, bendrą paveldą iki krikščionybės atėjimo, kai kuriuos dievus, tokius kaip Perkūnas (*Perun*). Panašumų netrūksta, nes dabartinė Ukrainos teritorija buvo Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės ir Abiejų Tautų Respublikos dalis.

Tačiau bendrumų galima rasti ir iš vėlesnių laikų. „Sovietinė patirtis tikrai padarė įtaką tiek lietuvių, tiek ukrainiečių kultūrai. Tai yra galbūt akivaizdžiausia paskutinio šimtmečio kultūrinė sąsaja. Ši patirtis suteikė ukrainiečiams ir lietuviams gilius bendrus ryšius, kultūrinio turinio sluoksnius ir labai artimus suverenumo siekius“, – ukrainiečių ir lietuvių panašumus įvardija mokslininkas.

Ukrainiečių diaspora Kanadoje – įvairiapusiška

Albertos universiteto profesorius yra ištyrinėjęs ukrainiečių bendruomenes vienuolikoje skirtingų valstybių, tačiau tikina, kad jas palyginti tarptautiniu mastu nėra įmanoma. Pavyzdžiui, vien Kanados viduje egzistuoja skirtingos ukrainiečių bendruomenės priklausomai nuo vietos ir jų kūrimosi laiko: nuo 1891 m. Kanadoje įvyko šešios imigracijos bangos iš Ukrainos, ir kiekviena iš jų turi savus tinklus, organizacijas ir subkultūras.

Vis dėlto galima išskirti dvi plačias ukrainiečių diasporų rūšis. Mokslininkas pasakoja: „Viena vertus, ukrainiečių valstiečiai emigrovo į kaimiškas vietas, kur toliau gyveno kaip žemdirbiai ir išlaikė didelę dalį tradicinių praktikų bei savo kalbą. Jie paprastai

Ukrainiečių kilmės jaunosios šokėjos Kanadoje

išvystydavo stiprią vietinę tapatybę, įleisdami šaknis į naująją gimtinę ir jausdamiesi ten, kaip namuose. Kitai diasporos bendruomenių kategorijai priskiriami vėlesni migrantai, atvykę po Pirmojo ir Antrojo pasaulinių karų, tarp kurių buvo daugiau miestiečių. Jie buvo labiau išsilavinę ir pasižymėjo didesniu tautiniu sąmoningumu. Šios bendruomenės paprastai išlaikė mažiau tradicinių kultūrinių praktikų, bet turėjo stipresnę ukrainietišką nacionalinę tapatybę, daugiau ryšių su šiuolaikiniu Ukrainos gyvenimu.“

Imigrantų patirtys ne visuomet atitiko stereotipus

Šiuo metu dr. A. Nachachewsky tyrinėja ukrainiečių imigraciją į Kanadą ir Braziliją XIX amžiaus pabaigoje ir XX amžiaus pradžioje. Jo teigimu, šiuo laikotarpiu vyko didžiausia imigracija į abi šias šalis. Tokie

pasakojimai, užfiksuoti įvairiuose tekstuose arba perduoti žodžiu, buvo skirstomi į dvi kategorijas – pirmoji apibūdina sunkų emigranto kelią, pasibaigiantį suklestėjimu svečioje žemėje, o antroji akcentuoja besitęsiančią kančią ir nelaimes, kultūrinio identiteto praradimą svetur. „Noriu parodyti, kad imigrantų patirtys buvo labai įvairios ir nebūtinai atitiko šiuos du populiarius stereotipus. Siekiu atskleisti, kad pačių imigrantų pasakojimai migracijos metu skyrėsi nuo jų perpasakojimo, prabėgus dešimtmečiams. Dar kitaip šios istorijos skambėjo, kai jas perpasakojo jų vaikai ir anūkai, o dar vėliau – istorikai ar rašytojai. Tyrinėju šiuos imigracijos procesus kaip pusiau tradicinio pasakojimo žanrą, kuriame atlikimo kontekstas yra toks pat svarbus, kaip ir pačių įvykių, apie kuriuos pasakojama“, – pažymi profesorius. ■

Kaip gauti aukščiausius įvertinimus? Mokytiis uoliai visus dvylika metų VGTU pirmojo kurso studentės komentaras

Kai kam atrodo, kad aukščiausių valstybinių brandos egzaminų rezultatai priklauso nuo didžiulės sėkmės. Tačiau su tuo nesutinka Vilniaus Gedimino technikos universiteto (VILNIUS TECH) Antano Gustaičio aviacijos instituto pirmakursė Inesa Zino. Jos teigimu, geriausiais rezultatais džiaugtis galima tik tuomet, jei nuo pat pirmųjų klasių mokaisi kryptingai, atkakliai ir uoliai.

VILNIUS TECH studentė per valstybinius brandos egzaminus po šimtą balų surinko iš matematikos ir fizikos. Tačiau net daug laiko skirdama mokymuisi, mergina rasdavo laiko ir pramogoms, ir draugams. Tiesa, dėl to kartais tekdavo ilsėtis trumpiau, tačiau Inesa teigia, kad buvo verta.

Inžinerijos mokslų kryptis traukė dar mokykloje

Pasak Inesos, tai, kad norės savo ateitį sieti su matematikos ir fizikos mokslais, žinojo jau dešimtoje klasėje, kai reikėjo pasirinkti, kuriuos dalykus mokysis aukščiausiu lygiu. Ji tuo metu dar nebuvo apsisprendusi, kokias studijas rinksis, tačiau neabejojo, kad jos bus susijusios su inžinerija. „Iki šiol dar neturiu aiškaus tikslo, kuo noriu būti užaugusi, turiu tik idėją. Žodis „inžinerija“ mano galvoje

pradėjo sukintis prieš dvejus metus, kai pradėjau suprasti, ką galiu pasiekti, gilindama savo matematikos ir fizikos žinias“, – sako studentė.

Ji taip pat pabrėžia, kad savo gyvenime nebuvo turėjusi jokių sąsajų su aviacija, tačiau tai jai pasirodė itin įdomi sritis, kurioje nori išbandyti savo jėgas. Būtent todėl mergina ir pasirinko aviacijos mechanikos inžinerijos studijas Antano Gustaičio aviacijos institute.

Aukščiausių įvertinimų nesitikėjo

Studentė pasakojo, kad po kiekvieno egzaminu užplūsdavo pasitenkinimas savimi, jog pagaliau viskas baigėsi, o ji padarė viską, ką galėjo, kad būtų įvertina aukščiausiais balais. Tiesa, šiek tiek nerimo kildavo, peržiūrėjus anksčiau spęstus uždavinius, radus vieną ar kitą klaidą: „Stengiausi į tai nekreipti dėmesio, bent trumpam pamiršti ir tiesiog laukti galutinių rezultatų. Žinoma, tikėjauosi aukštų įvertinimų, nes pasitikėjau savo žiniomis. Turėjau ir daug praktikos, spęsdama uždavinius.“ Pirmakursė Inesa pripažįsta, kad pamačiusi, jog tiek iš matematikos, tiek iš fizikos gavo po šimtą balų, pajuto ramybę, pasitenkinimą ir džiugesį. Ji pasakoja, kad jautė spaudimą iš artimos aplinkos – draugai ir artimieji tikėjo jos žiniomis, galimybę gau-

VGTU pirmakursė Inesa Zino.
Aleksa Jauniaus nuotr.

ti aukščiausius vertinimus, tad jai palengvėjo sužinoti, kad pavyko patenkinti ne tik kitų, bet svarbiausia – savo lūkesčius.

„Norint gerai išlaikyti valstybinius brandos egzaminus, nepakanka tik pasikartoti tai, ko mokeisi per dvylika metų. Visos žinios turi būti suprastos, kad jas sugebėtum pritaikyti ir kitokiems, nestandartiniais uždaviniais. Net neabejoju, kad geriausias būdas pasiruošti egzaminams – uoliai mokytis visus dvylika

metų. Ir, kad ir kaip banaliai skambėtų, gerai išsimiegoti prieš egzaminą, nesijaudinti bei pasitikėti savo žiniomis“, – teigia studentė.

Pirmosios savaitės universitete – adaptacinės

Pasak I. Zino, pirmosios savaitės praėjo itin gerai. Ji buvo supažindinta su studijų programa ir vertinimo sistema. Kurso draugai – itin draugiški, todėl mergina nė karto nepasijuto vieniša, o tai padėjo ir greičiau įsilieti į universiteto bendruomenę.

„Pirmąją savaitę universitete mane labiausiai nustebino tai, kad, atėjusi į matematikos laboratorinius darbus, pamačiau kompiuterius. Matematikos uždavinius esu pratusi spęsti sąsiuvinyje. Adaptuotis padėjo universiteto dėstytojai, kurie paaiškino situaciją. Nurimau supratusi, kad matematikos žinias galima gilinti ir naudojantis išmaniosiomis technologijomis.“

„Vis dar bandau išsiaiškinti, ką noriu pasiekti ir veikti ateityje. Mano artimiausias siekis – kuo geriau baigti aviacijos mechanikos inžinerijos bakalauro studijas. Viliuosi, kad ir su pagyrimu. Tikiu, kad tai padės gauti mėgstamą darbą ir kilti karjeros laiptais“, – mintimis pasidalijo studentė. ■

NAUJI TYRIMAI

Kaip šildyti patalpas ir sutaupyti?

Artėjant šaltajam metų sezonui, visuomenėje vis garsiau kalbama apie tai, kad kainos už šildymą gerokai patuštins gyventojų kišenes. Dėl to nerimauja ne tik pavieniai namų ūkiai, bet ir įmonės, kurios ragina darbuotojus taupyti ne tik šilumos, bet ir kitus energetikos išteklius. Susiklosčius šiai situacijai, tenka ieškoti ne tik būdų, kaip sutaupyti, bet ir kitų sprendimų, kaip šildyti patalpas. Vieną būdą dar prieš kelerius metus sugalvojo ir įgyvendino Vilniaus Gedimino technikos universiteto (VILNIUS TECH) atstovai, kurie patalpų šildymui naudoja serverių išskiriamą šilumą.

Idėja kilo nusprendus atsinaujinti

Pasak VILNIUS TECH Infrastruktūros skyriaus vedėjo dr. Justino Rastenio, idėja, naudojantis serverinėmis, šildyti universiteto patalpas kilo tuomet, kai buvo nuspręsta įrengti naują, modernią serverinę. „Esame inžinieriai, kurie užaugo universitete. Nuolat galvojame ne tik, kaip greitai ir kokybiškai atlikti užduotį, bet ir kaip atliekamam veiksmui praplėsti, kad jie atneštų kuo daugiau naudos. Sugalvoję šią idėją, daug domėjomės, skaitėme, su kolegomis aplankėme kelias kitas modernias serverines. Deja, bet komercinės kompanijos nenorėjo su mumis

Infrastruktūros skyriaus vedėjas dr. Justinas Rastenis

bendradarbiauti, nes turėjome per mažai lėšų, tad nusprendėme serverinę įsirengti savo jėgomis“, – pasakoja VILNIUS TECH ekspertas.

J. Rastenio teigimu, pirmiausia reikėjo apgalvoti, kaip izoliuoti sienas nuo garso, kaip efektyviai vėsinti patalpą, išpučiant karštą orą. Patalpa, kurioje buvo planuojama įrengti serverinę, buvo šalia laiptinės, kuri nėra šildoma. Tad buvo nuspręsta sukurti inovaciją – šaltuoju metų sezonu, kai laiptinėje yra itin žema temperatūra, iš laiptinės imti šaltą orą, o šiltą orą pūsti į laiptinę. „Pirminis mūsų planas buvo šildyti daugiau patalpų. Tačiau, pradėję įgyvendinti savo

Kondicionieriaus valdymo pultas. Alekso Jaunius nuotr.

idėją, pastebėjome, kad tai pareikalautų daug papildomų išlaidų. Būtent todėl nusprendėme savo naują išbandyti mažesnėse patalpose, o ilgainiui ją praplėsti“, – teigia Infrastruktūros skyriaus vedėjas.

Serverinių veikimo principas

Pasak VILNIUS TECH eksperto, serverinėse laikomi serveriai, kurių kiekvienas dirbdamas išskiria šilumą. Serverį galima pavadinti galingu kompiuteriu, kuris sudarytas iš tokių komponentų, kaip motininė plokštė, procesorius, operatyvioji atmintis, kietasis diskas, maitinimo šaltinis. Kiekvienas iš šių

komponentų išskiria šilumą – kuo intensyviau jis dirba, tuo daugiau šilumos energijos sugeneruoja. „Pagrindinė serverinių funkcija – užtikrinti sklandų serverių veikimą, pakankamą ir stabilų elektros, interneto tiekimą, pakankamą aušinimą. Didžiausia problema būtų, jei serveriai perkaistų, tuomet jie būtų priversti išsijungti arba pradėtų veikti nestabiliai“, – dėmesį atkreipia J. Rastenis. Ekspertas pabrėžia, kad nereikia atmesti ir tokios galimybės, jog ateityje naudojantis serverinėmis būtų galima šildyti ir didesnes patalpas. Svarbiausia – viską tiksliai suplanuoti. Serveriai išskiria stabilų kiekį šilumos energijos, todėl, pavyzdžiui, auditorijose būtų galima užtikrinti pastovią oro temperatūrą.

VILNIUS TECH ekspertas pabrėžia, kad, pradėjus plačiau naudoti patalpų šildymą, naudojantis serverinėmis, šaltuoju metų sezonu būtų galima sutaupyti ne vieną tūkstantį eurų. Tiesa, reikėtų įvertinti ir tai, kokia temperatūra vyrauja lauke. Informacinių technologijų ir sistemų centro atstovai, norėdami prisidėti prie energetikos šaltinių taupymo, atvėsus orams padidino serverinės šaldymą nuo 18 iki 20 laipsnių temperatūros, taip palengvindami kondicionierių darbą. Toks sprendimas leido sutaupyti lėšų. ■

Kinijos komunistų partijos kongresas: tradicijos tęsa ir nusistovėjusių principų laužymas

Doc. dr. Linas Didvalis, Jiabin Song

Spalio 16 d. Pekine prasidėjo 20-asis Kinijos komunistų partijos (KKP) nacionalinis kongresas. Tai renginys, sulaukiantis ne tik Kinijos visuomenės, bet ir viso pasaulio dėmesio. Nors kongreso svarbą galima sumenkinti teigiant, kad tai iš anksto suplanuotas politinis spektaklis, KKP vadovybės suvažiavimas sostinėje tampa proga partijai paviesti ir patvirtinti sprendimus, kurie iki tol neretai būna apipinti spekuliacijomis ir spėliojimais. Tad, žinant KKP dominavimą šalies politinėje sistemoje ir išaugusią Kinijos galią bei įtaką pasaulyje, atsiranda daug priežasčių domėtis šiuo kongresu.

Kongresas ir jo reikšmė

KKP nacionalinius kongresus pastaraisiais dešimtmečiais rengia kas penkerius metus ir į juos sukviečia virš dviejų tūkstančių ištikimiausių partijos atstovų iš visos šalies. Teoriškai kongresas yra aukščiausias sprendimus priimančias partijos organas, tačiau iš tikrųjų jo pagrindinė funkcija – formalizuoti tai, kas jau sutarta ir suderinta gerokai iš anksto. Iš vienos pusės, kongresas yra gerai suplanuotas ir kruopščiai parengtas politinis renginys, kurio reikšmė galima abejoti, tačiau, vertinant iš kitos pusės, jis Kinijos politinėje padangėje turi didelę simbolinę galią įtvirtinant sprendimus ir pasiunčiant žinutę tiek eiliniams KKP nariams, tiek ir visam pasauliui.

Kad kongresas nėra sprendimų priėmimo vieta, parodo daugybė istorinių pavyzdžių. 7-asis KKP suvažiavimas 1945 m. formaliai įtvirtino Mao vadovavimą partijai, tačiau faktiškai Mao absoliučią valdžią partijoje buvo įgijęs dar nuo 1935-ųjų. Arba 11-asis KKP kongresas 1978 m. paskelbė Kultūrinės revoliucijos pabaigą, tačiau šią Mao politiką po mirties tęsusi vadovybė (vadinamoji „keturių gauja“) valdžią prarado dar 1976 m. spalį. Arba 16-ajame kongrese 2002 m. Hu Jintao buvo „išrinktas“ KKP generaliniu sekretoriumi, tačiau tie, kurie išmano Kinijos vidaus politiką, pasakytų, kad lyderių eiliškumas buvo sudėliotas dar 1992 m. Deng Xiaoping iniciatyva.

Patį kongreso struktūrą ir eiga suformuota taip, kad delegatai skirtų kuo daugiau dėmesio dviem procesams – xuexi ir linghui – 学习和领会), t. y. mokymuisi ir įsisavinimui to, kas atkeliauja iš vadovybės. Kongrese neišvysime delegatų pasisakymų (kalbą paprastai sako tik partijos lyderis), ribotos diskusijos vyksta tik uždaroje mažesnėse grupelėse, kurias stebi partijos vadovybės atstovai. Pastarieji gali nesunkiai pastebėti kritiškesnius pasisakymus ir užbėgti už akių, neleisdami jiems išplisti po visą kongresą. Kad kongresuose vyrauja „harmonija“, parodo ir tas faktas, jog nėra žinoma apie atvejus, kai delegatai būtų išreiškę nepritariamą vadovybės pasisakymams ar išplatintiems sprendimams.

Galima paklausti, kam gi reikia tokio politinio šou, kaip partijos kongresas? Pirmiausia tam, kad net autoritariniams režimams, o šiuo atveju Kinijai, svarbu savo visuomenės pademonstruoti pagarbą procedūroms ir taip puoselėti teisinės valstybės iliuziją. Didele dalimi dėl to KKP kongresai visada yra renginys, apie kurį daug kalbama, naujienomis apie jį užpildomas žiniasklaidos eteris, tai tampa kone svarbiausiu penkmečio įvykiu. Partija tuo pritraukia visos šalies dėmesį, stiprina savo autoritetą, parodo tęstinumą ir

Mao Dzedongas su žmona Dziang Čing (Jiang Qing) – „kultūrinės revoliucijos“ – chunveibinų siautėjimo iniciatorė. Doc. Lino Didvalio asmeninis archyvas

gebėjimą organizuoti ir sklandžiai valdyti.

Ko tikimasi?

Pastarųjų dešimtmečių KKP kongresai yra tapę renginiais, kurių metu partijos vadovybė paskleidžia žinią, ko tikėtis per ateinančius penkerius metus. Tai paliečia ir Kinijos užsienio politiką, kuri ypač aktuali Lietuvai. Nors KKP jau seniai yra monopolizavusi Kinijos valdžią, per pastaruosius dešimt metų po Xi Jinping paskyrimo į aukščiausiąsias pozicijas, galios koncentracija yra tik dar labiau išaugusi. Tai įgyvendinta, Xi inicijavus antikorpucines kampanijas, pašalinusias daugumą jo konkurentų, bei sustiprinus visuomenės kontrolę. Dėl to nekyla abejonių, kad gairės, kurias KKP nubrėš būsimo kongreso metu, gana tiksliai padiktuos ateinančių metų Kinijos vidaus ir tarptautinę politiką.

Netikėtumų ar pokyčių tikimybę sumažina ir tai, kad Xi siekia trečios iš eilės kadencijos. Tai sulaužys du Deng Xiaoping daugiau nei prieš 30 metų įvestus ir tarpusavyje susijusius principus, kurių iki šiol buvo laikomasi, siekiant išvengti tragedijų, kurias sukėlė Mao dominavimas: „jokio valdymo iki gyvos galvos“ ir „kartų kaita valdžioje“. Pirmasis buvo įtvirtintas KKP įstatuose įvardinant, kad tas pats asmuo negali partijai vadovauti daugiau nei dvi penkerių metų

kadencijas iš eilės, o antrojo buvo laikomasi, leidžiant ankstesniems KKP lyderiams paskirti savo įpėdinius. Kadangi Xi galia, kaip kad teigia nemažai apžvalgininkų, yra tokia stipri, kad kone prilygsta Mao vienvaldystei iki 1976-ųjų, nėra jokios potencialios opozicijos, kuri galėtų reikalauti laikytis minėtų principų. Atrodo, kad galiausiai niekas negali sustabdyti Xi nuo likimo aukščiausiuose postuose dar vienai kadencijai.

Jeigu Xi sėkmingai tęs savo trečią kadenciją, nežinia ar tai būtų gera žinia Lietuvai. Akivaizdu, kad Kinija užsienio politikoje laikosi principinės pozicijos Taivano klausimu, o Xi buvimo valdžioje laikotarpiu į pokyčius šioje srityje reaguojama itin jautriai. Tad Pekine išlikus tai pačiai vadovybei, vargu ar galime tikėtis nuolaidumo Lietuvos sprendimui megzti artimesnius ryšius su Taivanu.

Labai tikėtina, kad likęs trečiai kadencijai, Xi nesieks atkurti stipriai sumenkusio dvišalio Kinijos ir Lietuvos ekonominio bendradarbiavimo ar iki minimalaus lygio pažemintų diplomatinių ryšių. Priešingai, ir toliau stebėsime Kinijos ambicijų augimą, griežtesnių ir proaktyvesnių diplomatijos priemonių naudojimą, ekonominių svertų dvišaliuose santykiuose taikymą. Todėl Lietuva turi ruoštis dar penkeriems metams dabartiniam status quo nei žymiems pokyčiams. Autoriai – doc. dr. Linas Didvalis (VDU Azijos studijų centro vadovas) ir Jiabin Song (VDU Diplomatinės ir tarptautinių santykių programos magistrantas) ■

Plakatas su K. Markso, F. Engelso, V. Lenino ir J. Stalino portretais

GEODEZIJOS MOKSLO RETROSPEKTYVA KAUNO KOLEGIJOJE

Valdas Urbanavičius

Šių metų spalio mėnesį minimas geodezijos studijų programos, vykdomos Kauno kolegijoje, 95-erių metų jubiliejus. Šios studijų programos ištakos siekia tarpukario Nepriklausomos Lietuvos metus, kai 1927 m. spalio 3 d. Kėdainių dvaro rūmuose įvyko oficialus mokyklos, pavadintos Aukštesniąja kultūrtechnikų mokykla, atidarymas. Pirmoji 29 specialistų kultūrtechnikų laida, kuriems viena iš pagrindinių disciplinų buvo geodezija, išleista 1930 m. Geodezijos specialistų reikšmė besivystančiam respublikos ūkiui sąlygojo geodezijos specialistų ruošimą mokykloje.

Pirmasis Aukštesniosios kultūrtechnikos mokyklos atestatas

Nuo 1933 mokslo metų pradžios pradėjo veikti Geodezijos skyrius prie Aukštesniosios kultūrtechnikų mokyklos, kurio tikslas buvo ruošti aukštesnės kvalifikacijos matavimo specialistus. Pirmoji 9 geodezininkų laida išleista 1934 m., pratęsus geodezijos mokslus parinktiems absolventams iš baigusių kultūrtechnikos mokyklą 1933 m. Profesinio mokymo dalykus dėstė specialistai, baigę aukštąsias mokyklas užsienyje. Iš jų paminėtini: doc. **Medardas Ratautas**, 1913 m. baigęs Maskvos matavimų institutą ir dėstęs trianguliaciją ir poligonometriją, **Jonas Deksnys**, 1930 m. baigęs Prahos aukštąją technikos mokyklą ir dėstęs fotogrametriją ir kadastrą.

Dauguma šios mokyklos pedagogų buvo parinkti iš žinomų savo srities specialistų, baigusių aukštąjį mokslą. Dalis jų atvažiuodavo iš Kauno (M. Ratautas, J. Jasiukaitis, J. Deksnys). Žemės ūkio dalykus dėstė J. Sadūnas, Z. Ruseckas iš Dotnuvos. Dėstyti

bendruosius dalykus padėjo Kėdainių gimnazijos mokytojai: G. Šėliava, J. Paukštelis, V. Krukas, V. Ragauskas. Etatiniai dėstytojai buvo: J. Stanišauskis (geodezija, melioracija, hidraulika), Voitkevičius (hidrotechniniai įtvarai, tiltai, keliai), A. Janulionis (instrumentų mokslas), Z. Knystautas (fotogrametrija, braižyba, teisė), A. Šeštokas (dirvožemių mokslas). J. Stanišauskiui tapus ministru, jo dalykus perėmė J. Monkevičius ir A. Guogis.

Baigusiujų šių mokyklą atestatas skelbė, kad baigusiam Geodezijos skyrių suteikiamas kultūrtechniko geodezininko vardas su teisėmis, numatytomis mokyklos įstatuose. Šios teisės suteikė galimybę vykdyti:

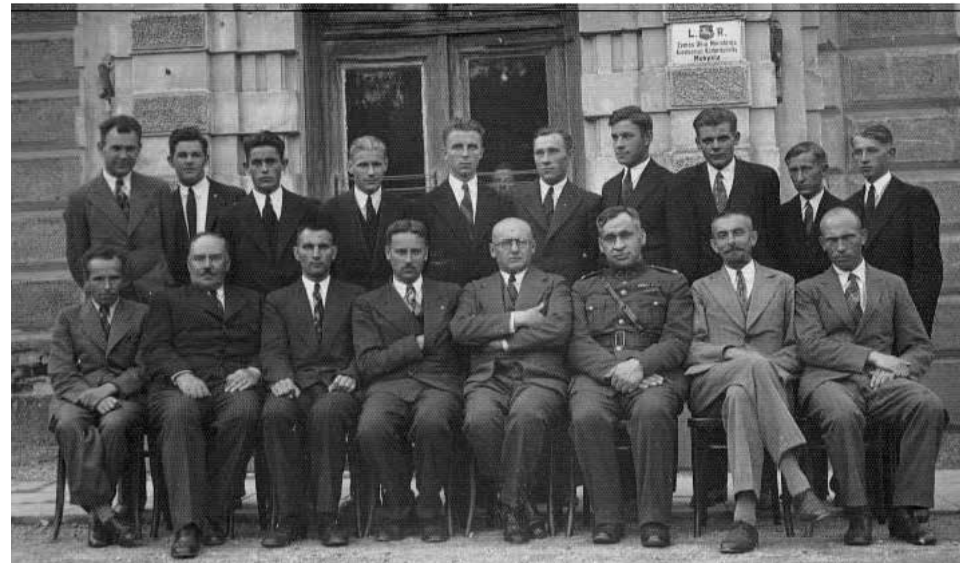
- III–IV eilės trianguliacijos darbus ir poligonometriją;
- vykdyti precizinį niveliavimą;
- rengti miesto planus ir išplanavimo darbus.

Prisiminkime bent keletą, įgijusių geodezijos specialybę šioje mokykloje, tolesnę veiklą geodezijos srityje. Pirmos geodezininkų laidos absolventas **Jonas Ašmonas** (1912–1974), baigęs mokyklą, vykdė geodezinius matavimus Panevėžyje, Šiauliuose ir Telšiuose. 1935 m. jis buvo paskirtas Kauno savivaldybės matavimų padalinio vedėju. Skaičiavo 1932–1933 m. atliktą Kauno m. precizinę niveliaciją, 1936 m. pradėjo Kauno miesto trianguliacijos vykdymo darbus, statė signalus ir jų centrus. 1940 m., Vytauto Didžiojo universitete pradėjus rengti geodezijos inžinierius, dirbdamas mokėsi ir 1943 m. pabaigoje pagreitintos laidos grupėje įgijo diplomą.

Baigęs universitetą, J. Ašmonas liko Geodezijos ir astronomijos katedros asistentu, vėliau tapo vyresniuoju dėstytoju. 1957 m. pradėjo dirbti Kauno statybos ir architektūros valdybos geodezinės tarnybos viršininku. Nuo 1968 m. perkeltas į Pramonės statybos projektavimo instituto Perspektvinio projektavimo skyrių. Už Kauno pramonės mazgo projekto įgyvendinimą jam buvo suteikta Lietuvos Ministrų Tarybos premija.

Bronius Pupinis (1909–1992) iki 1936 m. dirbo Žemės tvarkymo departamente, o nuo 1937 m. tapo Karo topografijos skyriaus jaunesniuoju leitenantu. 1937–1939 m. vykdė precizinę niveliaciją. Sugrąžinus Lietuvai Vilniaus kraštą, dalyvavo nustatant sieną tarp Lietuvos ir SSSR nuo Latvijos iki Ašmenos plento. Šio darbo istorinę nuotrauką galima pamatyti albume, parengtame Frankfurto knygų mugėi „Lietuva žemėlapiuose“.

Rusijai okupavus Baltijos valstybes, baigėsi Lietuvos karo topografijos skyriaus egzistavimas ir B. Pupinis perėjo dirbti į Vandenių energetikos valdybą. 1944 m. buvo mobilizuotas į sovietų armiją. Šiuo laikotarpiu jam teko pabuvoti 16-oje lietuviškojoje divizijoje, Podolsko lageryje ir Maskvos statybose. 1949–1950 m. mokytojavo Kaune, o nuo 1950 m. vėl pradėjo dirbti pagal specialybę – vykdyti žemės tvarkymo darbus. Pradėjus Lietuvą kartografuoti naudojant aerofotonuotraukas, strateginiai objektai šiose nuotraukose buvo nerodomi, dėl to tų teritorijų nuotraukas tekdavo atlikti antžeminių nuotraukų metodais. Buvusiam karo topografui B. Pupiniui atsirado daugiau veiklos – jis buvo ne tik topografu, bet ir kitų vykdytojų mokytoju. 1961 m. įkūrus Respublikinį žemėtvarkos institutą, jis jame iki 1971 m. ėjo įvairias pareigas: inžinieriaus, grupės viršininko, Geodezijos partijos viršininko, Geodezijos

1934 m. pirmoji geodezininkų laida. Antroje eilėje iš kairės: S. Pečiulis – mokyklos sekretorius, absolventai: J. Ašmonas, K. Valuckas, V. Lingė, Br. Pupinis, J. Lepeška, A. Mensonas, L. Šileikis, J. Ramanauskas, P. Raila. Pirmoje eilėje iš kairės: dėstytojai K. Jasiukaitis, M. Ratautas, J. Deksnys, Statybos inspektorius miestų nuotraukai A. Novickis, direktorius Jok. Stanišauskis, Karo topografijos skyriaus viršininkas A. Krikščiūnas, Vytauto Didžiojo universiteto profesorius hidrotechnikas S. Kolupaila ir dėstytojas A. Janulionis.

skyriaus viršininko pavaduotojo.

Aleksandras Mensonas (1912–1988) pradėjo dirbti Žemės tvarkymo departamente matininku. 1935–1936 m. tarnavo kariuomenėje, o grįžęs į departamentą vykdė miestų ir kaimų planavimo bei krašto trianguliacijos darbus. 1941–1944 m. dirbo geodezininku Šiaulių ir Kauno savivaldybių statybos organizacijose. 1945–1948 m. A. Mensonas – Žemės tvarkymo valdybos skyriaus viršininkas. Jo pastangomis 1953 m. buvo pastatyti nauji technikumų rūmai Kaune, Aleksote. Šio technikumų direktoriumi jis dirbo iki 1976 m., išleisdamas daug žemėtvarkos ir topografijos specialistų laidų. Už nuopelnus švietimo srityje A. Mensonui buvo suteiktas Nusipelnusio mokytojo garbės vardas.

Mokykla nustojo veikusi 1944 m., nes traukdamiesi hitlerininkai susprogdino jos pastatą. Per tą laiką buvo spėta parengti 232 specialistus. Pirmasis direktorius Jokūbas Stanišauskis mokyklai vadovavo 1927–1935 m., po jo – Jonas Čeičys (1935–1938) ir Vladas Daugėla (1938–1945). Nors Aukštesnioji kultūrtechnikų mokykla buvo subombarduota, geodeziniai instrumentai ir kartografinis fondas buvo išsaugoti. Mokyklos inventorių tuometinio direktoriaus V. Daugėlos pastangomis pavyko išsaugoti ir vėliau perkelti į Kauną, o mokykla pavadinta Kauno žemės ūkio technikumą.

Įsteigus Žemės ūkio technikumą, didžioji inventoriaus dalis sugrįžo į technikumą mokymo bazę. 1945–1952 m. technikumė buvo rengiami žemėtvarkos, žemės ūkio statybos, žemės ūkio melioracijos ir žemės ūkio mechanizacijos specialistai. 1952 m. rugsėjo mėnesį žemės ūkio statybos ir žemės ūkio mechanizacijos specialybės buvo perkeltos į Vilnių, o žemės ūkio melioracija – į Panevėžį. Kaune buvo rengiami tik žemėtvarkos specialistai, o nuo 1959 m. – topografai. Topografijos mokslas nagrinėja detalų Žemės paviršiaus objektų ir reiškinių – sausumos paviršiaus, vandens telkinių (ežerų, upių, jūros ir kt.) – vaizdavimą planuose ir topografiniuose žemėlapiuose.

Topografijos ir žemėtvarkos specialistai buvo rengiami ir tada, kai 1982 m. Kauno žemės ūkio technikumą buvo sujungtas su Kauno I. Mičiurino tarybiniu ūkiu-technikumu (po trejų metų I. Mičiurino pavardė iš

pavadinimo buvo išbraukta). Per šį laikotarpį buvo parengti 642 topografi ir 951 žemėtvarkos specialistas.

Paminėtini dėstytojai geodezininkai, dirbę technikumė: Povilas Kaušakys, Petras Variakojis, Adolfas Guogis, Vaclovas Melisiakas, Alfonsas Labutis, Antanas Ražinskas, Petras Balašaitis, Petras Daugnora, Juras Jankevičius, Jonė Teišerskienė. Geodezijai Lietuvoje ypač daug nusipelnęs dr. Antanas Ražinskas baigė technikumą 1948 m. su pagyrimu. 1952 m., baigęs Kauno valstybinį

Kauno žemės ūkio technikumų rūmai

universitetą (vėliau – Kauno politechnikos institutas), jis technikumė pradėjo dėstyti geodeziją ir topografinę braižybą. Svarbiausi darbai geodezijai buvo iki 1980 m. per vienuolika metų nuveikti Vilniaus inžineriniame statybos institute (dabar – VGTU) Geodezijos katedroje. Dr. A. Ražinskas buvo vienas iš Geodezinės draugijos įkūrėjų ir pirmasis jos pirmininkas, jai vadovavęs nuo 1961 m. iki 1985 m. Jo iniciatyva 1963 m. buvo pradėtas leisti žurnalas „Geodezijos darbai“.

Kauno tarybiniam ūkiu-technikumui teko dar kartą keisti vietą ir pavadinimą. Sovietmečiu kolūkinei santvarkai ruošiamiems specialistams mokymo įstaigas buvo stengiamasi įkurdinti užmiestyje. Taip technikumą pavadinimas buvo pakeistas ir Kauno aukštesnioji žemės ūkio mokykla 1990 m. įsikūrė Mastaičiuose (Kauno r.) su Aleksote buvusio technikumą mokymo baze. Šis pavadinimas gyvavo iki 2000-ųjų. Per dešimtmetį Kauno aukštesnioji žemės ūkio mokykla parengė 72 geodezijos-žemėtvarkos jaunesnius inžinierius ir 87 topografus.

2000 m. liepą mokyklą savo žinion perėmė Švietimo ir mokslo ministerija, todėl mokyklos pavadinimas vėl buvo pakeistas. Ji pavadinta Kauno aukštesniąja kraštotvarkos

SUKAKTYS

GEODEZIJOS MOKSLO RETROSPEKTYVA KAUNO KOLEGIJOJE

Aukštesniosios kultūrtechnikos mokyklos pastatas (1933 m.)

■ Atkelta iš 9 p.

ir verslo mokykla. Joje buvo ruošiami tik geodezijos-žemėtvarkos jaunesnieji inžinieriai, išleista 140 absolventų. Nuo 2002 m. rugsėjo Kauno aukštesnioji

kraštovarkos ir verslo mokykla prijungta prie Kauno kolegijos ir tapo Kauno kolegijos Kraštovarkos fakultetu. Fakultetas sujungė dvi katedras – Geodezijos bei Želidinių ir agrotechnologijų. Prasidėjo naujų

programų, orientuotų į ateitį, kūrimas. Geodezijos katedros, kuriai vadovavo Birutė Nenortaitė, kolektyvas, perėmęs estafetę iš buvusio Kauno žemės ūkio technikum, pradėjo rengti specialistus pagal dvi koleginės studijų programas, tai: „Geodezija“ ir „Geoinformacinės sistemos“. Šiuo metu studijų programa „Geodezija“ vykdoma Kauno kolegijos Technologijų fakultete.

Svarbu nepamiršti savo ištakų. Minint Geodezijos studijų programos 90-metį, 2017 m. Kauno kolegijos bibliotekos ekspozicijų stenduose buvo parengta spaudinių paroda „Pirmųjų geodezininkų mokymosi šaltiniai“. Parodoje buvo eksponuojamos 1900–1939 m. išleistos knygos, periodiniai leidiniai, mokslinių straipsnių rinkiniai geodezijos, kartografijos, žemėtvarkos ir kita tematika iš kolegijoje esančio archyvinio fondo ir dėstytojų Ilonos ir Valdo Urbanavičių asmeninio archyvo. *Straipsnio autorius yra Kauno kolegijos geodezijos studijų programos dėstytojas, Lietuvos kartografų draugijos valdybos narys.*

Lietuvos mokslininkų laikraštis „Mokslo Lietuva“ sveikina akademiką,

vibrotechnikos genijų,
prof. **KAZIMIERĄ RAGULSKĮ**

nuostabaus 96-ojo gimtadienio proga

SUKAKTYS

Aleksandras Jacikevičius

Mokslo aukštumų pasiekęs kraštiečių iš Barsukynės kaimo

Birutė Slavinskiėnė

Tauragės kraštas išaugino išskirtinių asmenybių, daug pasiekusių moksle, mene, sporte. Viena jų – profesorius psichologijos mokslų daktaras Aleksandras Jacikevičius, daugiau nei 15 metų vadovavęs Šiaulių pedagoginio instituto Psichologijos ir defektologijos katedrai, dėstęs įvairius kursus Lietuvos konservatorijos Klaipėdos fakultetuose. Į mūsų šalies mokslo istoriją jis įėjo ir kaip pirmasis psichologijos habilitacijos darbo autorius.

Daugiau nei 15 metų vadovavo katedrai

Šių metų spalio 8 d. sukako 100 metų, kai 1922 m. Barsukynės kaime, netoli Skaudvilės, gimė kraštiečių, profesorius habilituotas psichologijos mokslų daktaras Aleksandras Jacikevičius (1922–1999). Jis mokėsi Tauragės gimnazijoje, o 1951 m. baigė psichologijos ir logikos specialybės studijas Vilniaus pedagoginiame institute.

Mūsų kraštiečių 1951–1971 m. dirbo Šiaulių pedagoginiame institute, kur dėstė įvairius kursus ir daugiau nei 15 metų vadovavo Psichologijos ir defektologijos

Psichologas profesorius Aleksandras Jacikevičius.
B. Baltrušaitytės viešosios bibliotekos nuotr.

katedrai. 1971–1990 m. dirbo Lietuvos konservatorijos Klaipėdos fakultetuose. Nuo 1991 m. – Klaipėdos universiteto Psichologijos katedros profesorius. Skaitė kūrybos psichologijos, gyvenamosios psichologijos, psichologijos įvado kursus.

Pirmasis psichologijos habilitacijos darbo autorius

1960 m. A. Jacikevičius apgynė psichologijos daktaro disertaciją „Asociacijų ypatumai ir dinamika, išmokstant antrąją kalbą“. 1970 m. už darbą „Daugiakalbystės psichologija“ jam suteiktas habilituoto psichologijos daktaro laipsnis. Lietuvos mokslo istorijoje jis bus minimas kaip pirmasis psichologijos habilitacijos darbo autorius. Profesoriaus iniciatyva 1992 m. įsteigta jungtinė Klaipėdos ir Vytauto Didžiojo universitetų psichologijos doktorantūra, veikusi iki 2003 m. Jis buvo šios doktorantūros pirmininkas ir rūpinosi psichologijos mokslininkų ugdymu abiejuose universitetuose. Mokslininkas nagrinėjo daugiakalbystės psichologijos, socialinės psichologijos, kūrybos psichologijos problemas. Paskelbė apie 120 publikacijų. Svarbiausi leidiniai: „Daugiakalbystės psichologija“ (1970), „Socialinės psichologijos pagrindai“ (1979), „Siela, mokslas, gyvenimas. Psichologijos įvadas studijų pradžiai“ (1994), „Žmonių grupių (socialinė) psichologija“ (1995).

„Esu laimingas žmogus“

Interviu knygoje „Ties kranto ilguoju brūkšniu...“ mokslininkas apie save rašė: „Visada stengiausi gyventi taip, kad draugų įsigyčiau daugiau, negu priešų. Manau, jog mano gyvenimą ta prasme lydi sėkmė – turiu daug bičiulių. Ir šiaip esu laimingas žmogus. Retai kada nuobodžiauju, laisvalaikiu žaidžiu šachmatais, muzikuoju, ypač mėgstu vargonus; kažkada apie 20 metų buvau prisiekęs buriuotojas. Mėgstame su šeima pajūrio gamtą, Klaipėdą.“

Profesorius A. Jacikevičius pasižymėjo principinga pagarba savo profesinei veiklai, gerbė ir palaikė kūrybiškumą, kaip esmingiausią asmenybės bruožą. Buvę studentai pažymi dėstytojo demokratiškumą ir kilniadvasiškumą. Jis tausojo bendradarbių psichinę sveikatą, stengėsi ne smerkti, o tėviškai pamokyti. Profesorius mirė 1999 m. gruodžio 16-ąją. Kraštiečio valia legendinės Karšuvos žemės lopinėlis Skaudvilės kapinėse tapo jo panteonu. 2009 m. gruodžio 16 d. Klaipėdos universiteto Pedagogikos fakultete atidaryta prof. Aleksandro Jacikevičiaus vardo auditorija. Ji studentų kartoms primins, kad čia dirbo neeilinė asmenybė. *Šaltinis: „Tauragės žinios“*

TAUTOS ISTORIJOS PUSLAPIAI

1951 METŲ TREMTIES DIENOS

Dr. Raimundas Kaminskas

1951 m. rugsėjo 20–21 d., spalio 2–3 d. ir lapkričio 30 d. sovietinės represinės struktūros vykdė Lietuvos gyventojų masinio trėmimo operaciją „OSEN“ („Ru-

duo“), kurios metu į Krasnojarsko ir Altajaus kraštus, Irkutsko ir Tomsko sritis buvo ištremta apie 20 tūkst. Lietuvos gyventojų.

Mano mama Ona (Pribušauskaitė) Kaminskiėnė su seneliais buvo ištremta 1951 m. spalio 2 d. iš Pasvalio r., Tetirvinių kaimo į

Tomsko sritį, Asino rajoną, Baturino gyvenvietę. Vaikystėje ji man daug pasakojo apie Sibiro patirtis, išgyvenimus ir pasitikėjimą tikraisiais žmonėmis...

Mama prisimena, kad 1951 m. spalio 2 d. apie 2 val. nakties į namus Pasvalio rajono

Tetirvinių kaime atvyko vienas asmuo civilio rūbais, kalbant lietuviškai, ir du asmenys, apsirengę kariškais drabužiais, kalbantys rusiškai. Jie tik pasitikslino, kas čia gyvena,

1951 METŲ TREMTIES DIENOS

■ Atkelta iš 10 p.

ir nieko daugiau neaiškino. Du asmenys kariškais drabužiais pasiliko namuose ir per naktį saugojo tėtį. Ryte, apie 8–9 val., iš kaimo subėgo žmonės. Mano mama sušuko: „Kelkitės, vaikai. Atvažiavo vežti...“ Mums reikėjo ryte eiti į mokyklą Skrebotiškyje, bet atsidūrėme Sibire.

Vietoje mokyklos – į Sibirą

Buvo graži saulėta diena. Kaimo žmonės padėjo krauti į sunkvežimį maistą ir kitus daiktus. Maistą paskubomis dėjo į lininius pagalvių užvalkalus. Kaimynai spėjo papjauti 10 žąsų. Medų pylė į uogienes. Sunkvežimyje sėdėjo penki vaikai, abu tėvai ir močiutė, mūsų vadinama „baba“, bei du ginkluoti sovietų kariai, kurie mus saugojo. Buvo sakoma, kad neprisikrautume daug daiktų, nes dar reikės paimti vieną šeimą. Tačiau žmonės nekrepė į tai dėmesio ir ką galėjo, tą krovė į mašiną. Pilna mašina tik mūsų šeimą vežė į Panevėžio geležinkelio stotį. Vagone, į kurią įsėdome paskutiniai, buvo 31 žmogus. Tarp jų – 11 vaikų. Čia buvo šios šeimos: Barauskų (iš Pasvalio r.), Rimšų (iš Panevėžio r.), Linkevičių (iš Pasvalio r. Skrebotiško parapijos), Navakų (iš Pasvalio r.), Pažemeckų (iš Pasvalio r.) bei Pribušauskų (iš Pasvalio r. Skrebotiško parapijos, Tetirvinių kaimo).

Trėmimo vykdytojai į numatytą vietą Tomsko srityje, Asino rajone (Tunguskij bor) mūsų šeimą pristatė 1951 m. spalio 28 d. Mama vėliau rašė: „Ten 1951 m. lapkričio 12 d. mirė brolis Apolinaras (1,5 metų), 1951 m. lapkričio 13 d. mirė sesuo Vandutė (6,5 metų), o mane sunkiai sergančią (8,5 metų)

Ona Pribušauskaitė-Kaminskienė (pirma iš kairės) tremtyje prie artimųjų kapų Tomsko srityje (apie 1955 m.)

vieną be tėvų paguldė į ligoninę Baturine. Ta vadinamoji ligoninė buvo mediniame barake. Ligoninėje gulėjau apie mėnesį.“ *Autorius yra Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro darbuotojas* ■

MOKSLO RENGINIAI

TARPTAUTINĖ DARNIOS RAIDOS KONFERENCIJA

Maloniai kviečiame dalyvauti XVIII tarptautinėje mokslinėje darnios raidos ir žiedinės žaliosios ekonomikos konferencijoje (angl. *Sustainable development – circular economy, critical infrastructures, green transitions*), kurią organizuoja Botevgrado tarptautinė verslo mokykla Bulgarijoje. Konferencija vyks 2023 m. gegužės 19–20 d. Sofijoje (Bulgarija)

Registruokitės iki 2022 m. spalio 21 d. Lauksime jūsų registracijos ir pranešimų santraukų, naudojantis šia konferencijos registracijos forma: <https://ibsedu.bg/bg/page/95-registratsionna-forma>. Visus su konferencija susijusius duomenis (terminus, techninius reikalavimus, svarbias datas, nurodymus autoriams ir kt.) galite rasti šioje nuorodoje: <https://ibsedu.bg/en/page/20-conference>. ■

Edukologijos mokslų daktaras Valentinas Spurga

1929 04 25 – 2022 10 05

Eidamas 94-uosius metus, 2022 m. spalio 5 d. į amžinybę iškeliavo žymus Lietuvos pedagogas, buvęs švietimo ministras, socialinių mokslų (edukologijos) daktaras, docentas Valentinas Spurga.

V. Spurga gimė 1929 m. balandžio 25 d. pasiturinčio ūkininko Petro Spurgos šeimoje. Mokėsi Šakių pradinėje, vėliau Šakių „Žiburio“ gimnazijoje gana sudėtingu laikmečiu. 1940 m. vasarą Lietuvą aptemdė sovietiniai tankai, visu sunkumu prislėgę tautos dvasią. Liūdnas tais metais buvo rugšėjis: susirinkus į gimnaziją, buvo pasigesta mylimiausių mokytojų, įsivyravo baimė, įtarumas, mokytojams buvo priekaištaujama, kad jie lanko bažnyčią. Įvestas rusų kalbos mokymas, nutrauktas tikybės dėstymas. 1941 m. birželį prasidėjo Lietuvos žmonių trėmimai. Pasak I. Augustaitienės prisiminimų, „galvoje netilpo mintis: kaip gali nekaltą žmogų suimti ir išvežti nežinia kur?“ Todėl prasidėjusį karą žmonės sutiko su viltimi...

Kaune prasidėjęs Lietuvos išsivadavimo sukilimas sukėlė atgarsį ir Šakių gimnazijoje. Tačiau tautos viltys emė blėsti, kai net moksleiviai suprato, kad vienus okupantus pakeitė kiti. Okupacijos metai gimnazijai buvo sunkūs. Dažnai užgesdavo elektra, trūkdavo žibalo, ne visada mokiniai paruošdavo pamokas. Pamokoms ruošti mokykloje buvo paskirta klasė, vadinama „Židiniu“, kurioje budėdavo mokytojas. 1943 m. buvo paskelbtas vyrų ėmimas į vermachta, todėl jaunesni mokytojai ir vyresnių klasių mokiniai apie porą mėnesių

nesirodė mokykloje ir slapstėsi. 1944 m. vasarą karo frontas daugiau kaip du mėnesius buvo sustojęs prie Šakių. Sudegė gimnazijos rūmai, sunaikinta turtinga biblioteka, fizikos kabinetas, visos mokymo priemonės. Sudegė ir gimnazijai palikta profesoriaus Juozo Ereto biblioteka. Artėjant frontui, į Vakarus pasitraukė dalis gimnazijos mokytojų: K. ir P. Keblinskai, M. ir V. Liulevičiai, I. Tauteras, J. Jasiūnas, J. Rudvalis, V. Vakauzas, O. Eretienė. Pasibaigus karui, 1946 m. V. Spurga pasirinko pedagogo kelią. Metus dirbo Šakių rajono Švediškių pradinėje mokykloje, nuo 1947 m. – Šakių rajono Sintautų progimnazijoje. 1949 m. įstojo į Vilniaus pedagoginio instituto Istorijos fakultetą, kuriam tuo metu vadovavo prof. Jonas Laužikas, o pagrindines disciplinas dėstė Rokas Varakauskas, Albinas Griška, Abelis Stražas, Ana Aleksandrova, Leonas Bičkauskas-Gentvila ir kt.

V. Spurga 1953 m. su pagyrimu baigė

institūtą. Po studijų vienerius metus dirbo Šiaulių pedagoginiame institute dėstytoju. Nuo 1954 m. paskirtas Marijampolės II vidurinės mokyklos mokymo dalies vedėju. 1956–1977 m. dirbo Kapsuko (dabar – Marijampolės) Vinco Mykolaičio-Putino vidurinės mokyklos-internato direktoriumi. Tai buvo ilgiausiai jo eitos pareigos. Internate mokėsi vaikai iš keliolikos rajonų. Į šią mokyklą daugiausia buvo priimami našlaičiai ar netekę vieno iš tėvų, atžalos iš daugiavaikių šeimų. Mokiniai buvo aprūpinami, kaip sakoma, nuo adatos iki palto, nuo maisto iki vietos bendrabutyje. Šiame darbe V. Spurga pasižymėjo kaip gabus organizatorius ir kūrybingas pedagogas. Internatas tapo viena iš geriausių tokio pobūdžio mokyklų Lietuvoje.

1977 m. V. Spurga pakviestas eiti švietimo ministro pirmojo pavaduotojo pareigas. Tačiau tai nesutrukdė jam tęsti internate pradėtus mokslinius tyrimus. 1978 m. Vilniaus universiteto taryboje jis apgynė pedagogikos mokslų kandidato disertaciją „Pedagoginis vadovavimas aukštesniųjų klasių mokinių ištvėrmės saviauklai“ (vėliau pertvarkyta į knygą). Po nostrifikacijos V. Spurgai suteiktas socialinių mokslų (edukologijos) daktaro laipsnis.

1983 m. paskirtas švietimo ministru ir šias pareigas ėjo iki 1988 m. V. Spurga didelį dėmesį skyrė gimtosios kalbos mokymui. Jo pastangomis pasiekta, kad lietuvių kalbos ir literatūros mokymas būtų padidintas dešimčia valandų – iki 79,5 val. Bendradarbiaujant su kitų šalių švietimo vadovais, pavyko atsispirti

Maskvos bandymui įvesti visoje Sovietų Sąjungoje vienodą – dešimtmetį – bendrąjį ugdymą. Lietuvos mokyklose įteisintas dvylikametis mokymas bendrojo lavinimo mokyklose.

V. Spurga ministru dirbo tik penkerius metus, tačiau švietime paliko ryškų pėdsaką. Jam teko nemažas ankstesnių švietimo ministrų neatliktų darbų palikimas. Bent šiek tiek išmanantys švietimo reikalus supranta, kad visuotinis vidurinis mokymas, kabinetinė sistema, mokymo planų ir programų rengimas, gerosios patirties skleidimas yra nesibaigiantys rūpesčiai. Naujasis švietimo vadovas ragino mokytojus apgalvoti ir sistemingai pasitelkti šeimą, skatino gerinti pedagoginį tėvų švietimą. Ministro rūpesčiu išleista apybraižų knyga apie Lietuvos mokytojus. Knygoje sudėti ministerijos darbuotojų, mokslininkų, to meto aukštųjų funkcionierių rašiniai apie mūsų švietimo nūdienos problemas. Jos pradžioje pateikta V. Spurgos apžvalga. Tai yra vertingas indėlis į mūsų švietimo istoriją.

1988–2010 m. V. Spurga dirbo docentu Vilniaus pedagoginiame universitete, dėstė pedagogiką, pedagogikos istoriją. Studentų ir kolegų buvo ypač mėgstamas ir gerbiamas. Išleido penkias monografijas (dvi iš jų – nepriklausomoje Lietuvoje), išspausdino per 150 straipsnių mokslinėje spaudoje.

LEU Alumnų draugija nuoširdžiai užjaučia velionio artimuosius ir akademinę bendruomenę bei visus, kam jis buvo artimas ir brangus. Išsėkis Ramybėje, Valentina, tebūnie Tau Aukščiausiojo palaima. ■

PRO MEMORIA

Profesorius habil. dr. Vytautas Daujotis

1952 05 10 – 2022 10 12

Pranešame be galo skaudžią žinią. Mirė profesorius Vytautas Daujotis, Žmogus iš didžiosios raidės. Sąžiningumo, principingumo ir drąsos įsikūnijimas. Pavyzdingas savo šalies pilietis ir nepalaužiamas Lietuvos patriotas, ištikimai tarnavęs Tėvynei iki paskutinės sąmoningo ir kilnaus gyvenimo akimirkos. Didžiulės erudicijos ir plataus akiračio asmenybė, tikras daugelio sričių profesionalas. Tvirtas ir atkaklus Lietuvos aukštojo mokslo, akademinės bendruomenės, ypač studentų, gynėjas nuo grobikiškų ir pragaištingų reformų. Vienas iš piliečių judėjimo „Kitas pasirinkimas“, Vilniaus Forumo ir Nacionalinio susivienijimo partijos atraminių stulpų. Neįmanoma įsivaizduoti Nacionalinio susivienijimo programos be jo milžiniško ir neįkainojamo indėlio.

Vytautas – daugybės nuostabių straipsnių autorius. Jo darbai ir nuopelnai Lietuvai yra tokie dideli, kad visų jų suminėti neįmanoma, o ir nereikia. Bet priminti būtina, nes jie spindi ir tada, kai atrodytų, kad nebėra svarbūs – juk Profesorius Vytautas išėjo Amžinybėn. O labiausiai norisi apie juos rašyti ir juos vardinti dėl kitos, pirmiausia mums, dar liekantiems čia, svarbios priežasties – Jo mums dovanoto ir paliekamo tikrumo. Jį prisimindami, išgyvename nuostabių ir neįtikėtiną visišką ramybę suteikiančio Tikrumo jausmą, kurį kelia tvirčiausias žinojimas: nė vienas parašytas Jo asmen-

savybes ir darbus apibūdinantis žodis nėra retorinė figūra, kuria išaukštinami velionis ir jo nuopelnai. Toks nepaprastas Žmogus, Bičiulis ir Bendražygis buvo tarp mūsų ir su mumis. Buvimas su Juo – fantastiška dovana, kurios dydį ir vertę turbūt suprasime ne iš karto. Ačiū Tau, profesoriau Vytautei, už džiaugsmą ir garbę būti kartu. Žinome, kad, ilsėdamasis numylėtos Lietuvos žemėje, liksi su mumis ir laiminsi mūsų darbus iš TEN. *Nacionalinio susivienijimo pirmininkas prof. Vytautas Radžvilas*

* * *

Vytautas Daujotis gimė 1952 m. gegužės 10 d. Rukų kaime, Šilutės rajone (dabar – Pagėgių savivaldybėje). Habilituotas chemijos mokslų daktaras, profesorius. 1969 m. baigė Pagėgių vidurinę mokyklą ir įstojo į Vilniaus universiteto Chemijos fakultetą, kurį 1974 m. baigė. Pradėjo dirbti šio fakulteto Bendrosios chemijos katedros vyr. laborantu,

1976 m. pradėjo eiti Fizikinės chemijos katedros jaunesniojo mokslinio bendradarbio pareigas. 1977–1978 m. dirbo šios katedros vyr. moksliniu bendradarbiu, o 1978–1988 m. – Fizikinės chemijos katedros dėstytoju asistentu.

1980 m. apgynė daktaro (tuomet – mokslų kandidato) disertaciją apie sidabro elektrolitinių lydinių nusodinimą. 1982–1983 m. stažavosi Kentukio universitete (angl. *Kentucky University*), JAV. 1988–1998 m. – įkurtos Bendrosios ir neorganinės chemijos katedros vedėjas docentas. 1995 m. mokslinį darbą dirbo Šiaurės Vakarų universitete (angl. *Northwestern University*), JAV, 1998–1999 m. – Orhuso universitete (angl. *Aarhus University*), Danijoje.

1997–2009 m. dirbo Vilniuje įsikūrusiame Studijų kokybės vertinimo centre (tai nebuvo pagrindinė darbovietė) Studijų vertinimo skyriaus vedėju, vėliau – vyriausiuoju specialistu, organizavo mokslo ir studijų ekspertinį vertinimą. 1998–1999 m. buvo Europos Sąjungos PHARE programos „Lietuvos aukštojo mokslo reforma“ darbo grupės „Studijų kokybės užtikrinimas ir vertinimas“ vadovu.

1998 m. V. Daujotui suteiktas habilituoto mokslų daktaro laipsnis, o 1999 m. – profesoriaus vardas. 2001–2006 m. kaip ekspertas atstovavo Lietuvai, dalyvaudamas Europos Komisijos projektuose „Nacionalinių politikos gairių nustatymas ir derinimas mokslinių

tyrimų ir eksperimentinės plėtros srityje“, „Europos išskirtinių mokslo centrų žemėlapių sudarymas“, „Skatinti valstybinių mokslo centrų ir universitetų reformą, siekiant gerinti žinių perdavimą visuomenei ir pramonei“, įgyvendintuose kuriant Europos mokslinių tyrimų erdvę. 2003–2007 m. buvo Lietuvos mokslo tarybos nariu, vėliau Studijų vertinimo komisijos (patariamąsios institucijos prie Studijų kokybės vertinimo centro) nariu.

Buvo 2004 m. įkurtos nevyriausybinių organizacijos – piliečių judėjimo „Kitas pasirinkimas“ valdybos nariu ir šios organizacijos laikraščio „Baltijos kelias“ redakcinės kolegijos nariu, Vilniaus Forumo ir partijos „Nacionalinis susivienijimas“ steigėju bei aktyviu nariu, ėjo Vilniaus universiteto Chemijos fakulteto Bendrosios ir neorganinės chemijos katedros profesoriaus pareigas. Sukūrė tris sidabro lydinių elektrocheminio nusodinimo būdus. Paskelbė daugiau negu 60 mokslinių publikacijų. V. Daujotis yra vienas iš „Olimpiadinio chemijos uždavinyno“ (1979) sudarytojų ir vienas iš mokomosios priemonės „Fizikinės chemijos laboratoriniai darbai“ (1986) bei knygų „Organinės chemijos skaitiniai“ (1994), „Lietuvos mokslo politika Europos kontekste“ (2002), „Nepriklausomos Lietuvos aukštojo mokslo vargdenė“ (2012) bendraautorius (V. Daujotis yra pastarosios knygos ne tik bendraautoris, bet ir sudarytojas). ■

Silviją Vėlavičienę prisimenant

Šių metų rugsėjį suėjo dešimt metų, kai išėjo ilgametė Nacionalinės bibliotekos Lituanistikos, vėliau Lituanikos skyriaus vadovė Silvija Vėlavičienė (gimė 1941-aisiais, mirė 2011 m. rugsėjo 5 d.), šioje bibliotekoje sudėjusi stiprius vertybinius lituanistikos veiklų pagrindus, kuriais ir šiandien yra patikima ir drąsu rentis. Nuo pat Atgimimo pradžios ji siekė atkurti ir sutvirtinti jungtis su Pirmosios Lietuvos Respublikos kultūriniais pasiekimais, įgarsinti sovietmečiu nutildytas istorijas, nebyliai išgyventas patirtis, iš „specialiųjų saugojimo sąlygų“ išvaduoti įkalintas knygas, suteikti joms naują pažinimo impulsą.

Kai kalbame apie Silviją, neabejotinai prisimename jos atliktą didžiulį darbą lietuvių diasporos spaudos baruose – grąžinimo į Lietuvą, tvarkymo, sisteminimo, sklaidos. Silvijai ši spauda buvo toli gražu ne tik trumpam leidinių surinkimas. Kur kas daugiau... Ji visuomet pabrėždavo, kad tai buvo ištiso į mūsų šalies visuomenės kultūrinę sąmonę

Silvija Vėlavičienė prie darbo stalo. Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka, 2011 m.

kažkada nepatekusio kultūros lauko reiškimo grąžinimas.

O tuo metu, XX ir XXI amžių sandūroje, lietuvių išeivijoje Nacionalinės bibliotekos vardas buvo neatsiejamas nuo Silvijos Vėlavičienės... Dar ir šiandien turime bibliotekos

bičiulių, kažkada pažintį su biblioteka pradėjusių nuo pažinties su Silvija. O ir vėliau užsimezgę ryšiai su užsienio lietuviais buvo paremti gerąja aura, kurią skleisdavo Silvijos pozityvumas, supratimas svarbos tų darbų, kurie turėjo būti atlikti laiku, kad būtų bent kiek pasivytas kažkada prarastas laikas...

Literatūra:

Silvija Vėlavičienė. Lietuvių išeivijos spaudos bibliografija 1945–2000 – Knygos lietuvių kalba: sisteminė rodyklė, 1 tomas, Lietuvos Nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka, 2002, 755 psl.

Lietuvių išeivijos spaudos bibliografija: Knygos užsienio kalbomis. Silvija Vėlavičienė, Birutė Poškutė, Eglė Karalienė. Lietuvos Nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka, 2002, 355 psl.

Silvija Vėlavičienė. Draustosios spaudos pėdsakai. Vilnius: Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka, 2011, 414 p.

Silvijos Vėlavičienės knyga „Prarasto laiko paieška“

„MOKSLO
LIETUVOS“
PARTNERIAI:

alkas.lt

POZICIJA

ATEITIS KURIAMA ŠIANDIEN
ŠIANDIEN

Mokslo Lietuva

Vyriausiasis redaktorius Jonas Jasaitis
Stilistė-korektorė Jolanta Niaurienė
Dizaineris Vilius Zaveckas

Redakcinės kolegijos pirmininkas – Dalius Serafinas, nariai: Alvydas Baležentis, Valentinas Baltrūnas, Valentas Daniūnas, Jonas Dautaras, Vygintas Gontis, Nelė Jurkėnaitė, Regina Kvašytė, Milena Seržantė, Eugenijus Stumbrys, Emilis Urba, Janina Valančiūtė, Raimundas Kaminskas, Algirdas Mikas Žemaitaitis
Redakcijos adresas: J. Basanavičiaus g. 6, LT-01118 Vilnius
El. paštas mokslolietuva@gmail.com
Laikraštis internete: www.mokslolietuva.lt
Redakcija gerbia savo autorių nuomonę ir mintis, net jei ne visada joms pritaria. Perspausdinant ar naudojant laikraščio „Mokslo Lietuva“ ir jo internetinio puslapio <http://www.mokslolietuva.lt> paskelbtą medžiagą būtina nuoroda į „Mokslo Lietuvą“.

ISSN 1392-7191
Leidžia
UAB „Mokslininkų laikraštis“
SL Nr. 169